

המחנה

עיתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים. ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר ההתייחסות על המצפה

כאנטריא אונגרי: לשנה 7. — כתרים / חצי שנה 3.50 / רבע 1.75

כאשכנז: לשנה 8. — כתרים

ביתר הארצות: לשנה 9 כתרים — 9.50 פראנק.

"רמת המצפה" נכנסת עתה בגליון עצמו, הגדול עתה משהיה ומכיל חסר ספרותי יותר מאשר עד כה. אין הנחה מהמחיר.

מחיר גליון בודד 14 הלר.
מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח.
ברכת מוט 60 הלר. הודעת אירוסין כתר. זו או זו בראש הגליון שני כתרים המשינה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כי אם גם שם מקום בית הדאר הקודם.
קאנטא יאל פאסטשעק נומר 76.918 האדרסה לבית הסערכת ולאדמיניסטרציה "HAMICPE" Kraków, (בחוץ לארץ להוסיף: Oesterreich) בע"פ: רחוב סעבאסטיאנא 32

Kraków, 14 Października 1910.

גליון לט.

קראקא, י"א תשרי פ' האזינו התרע"ו.

אלא לזכר בלבד והספרים ע"פ רוב אינם מבארים אותם ע"פ פשוטם, אלא מבטיחים, כי סודות רמים ונשגבים יש בהם, יחדול לשאול ולהקשות ויתרגל לעשות את המצות כמצות אנשים מלמדה ולא יבקש טעמים אף במנהג שטעמו גלוי. לולא זאת היה הנער הגדול חוזר ושואל: למה לנו להתפלל על הגשם בארץ ישראל? הרי חלוק גדול לאחינו בארץ הקדושה אם ירד מטר בשדה או לא. הן לא מעבודת האדמה הם חיים, כי אם מנדבות בני הגולה? המתפלל בסכות על הגשם ויודע שאין צורך בו לא בארץ הזאת ולא בארץ ישראל, הרי תפלתו תפלת שוא ועליו הכתוב אומר: "המעט מכם הלאות אנשים כי תלאו גם את אלקי!" (ישעיה ז' י"ד) וכן בתפלת "יתן טל ומטר" בחרף.

טעם חג הסכות ומצותיו ומנהגיו מרגיש רק היהודי המאמין בנאולת ישראל בהקדם לה קבוץ גלויות ותחית הארץ כדעת חז"ל בנמרא (מגלה י"ז ע"ב וסנהדרין צ"ח ע"א) וכדעת הרמב"ן ז"ל בכל ספריה כי ישיבת אדמת ישראל לתת פריה וישיבת ישראל אליה קודמות לביאת המשיח. רק יהודי כזה יוכל לחונג את חג הסכות ע"פ כונתו הראשונה. הסכה אינה לנו אלא זכר לישיבת אבותינו היוצאים ממצרים בסכות, סכות רועים וסכות נוסרי שדות. ארבעת המינים אינם לנו אלא זכר לטפול אבותינו בעבודת האדמה בארצם ובהם, בוטרת הארץ, באו להודות ולהלל לה' אלקיהם על הארץ הטובה אשר נתן להם. הערבה ונסוך המים אינם אלא הבעת תודה נכרת על

אשר בארצנו, ולישראל לא היתה אף עיר גדולה אחת עד ימי המלכים. כי בסכות ישבו כמנהג אבותיהם וגם למקום מקדש ה' לא בחרו בעיר או בכרך גדול, כי אם בעירה הקטנה שילה, מקום שדות וכרמים (שופטים כ"א ב'). הקימו את אהל משה ובצלאל, שעשו לנו דוד המדבר, וגם בשבתם כבר שלום בעריהם בימי דוד ודוד התאוה לבנות גם לה' בית קבוע בבית המלכות, מזה הנביא בידו בשם ה' ובנין ביהמ"ק נשמט עד ימי שלמה, ולכל ישיבת מנהג ישראל הקדמון, מנהג יושבי האהלים והסכות של גודרי המדבר ועובדי האדמה קבעה התורה מראש, כי בשבעת ימי החג הגדול ישל ראשית השנה ישבו ישראל בסכות לזכר חייהם הקדמונים, ורק בגדולי קרקע צריכים לבסות או הסכה, מפסלת חגן וחוקי, לקים טה שנתאמר, באספק מנרנך ומיקבך. ואת החג הזה מפארים בארבעה מינים מגדולי הקרקע גם מלבד הסכה ומתפללים על הצלחת עבודת האדמה כסדר ההושענות ובתפלת גשם.

חג הסכות הוא איפא חג עבודת האדמה עוד היום לאחר ימי אלפי שנה, שנקרע ישראל מעבודת האדמה ונישל מעל אדמתו, לא ילד אחד שואל את אביו בשימיני עצרת: למה אנו מתפללים על הגשם לפני חרף בעת שאין צורך בו כלל? והאב מנחה לענות, שלא על הארץ הזאת אנו מתפללים, כי אם על ארץ ישראל. ואם פקה הוא הילד יעמוד מישתומם ומתפלא, מהגיש הוא ששאלתו לא נתישבה עוד כל צרכה, אך אינו יודע איך להעמיד שאלתו השנית, וכאשר יגדל ויתרגל במנהגים, שאינם לא במקומם ולא בזמנם

משה פוקס מאורשים כאלול תרע"ו י"א תשרי פ' האזינו התרע"ו קולומיה רלמין

את כל פרובי וידידי בכל מקום שהם הנני מברך בזה בנטהימו בשנת אושר וכל טוב, גם אשיב בזה תודה וברכה לכל מי שכבדני בקרמת ברכה לראש השנה. א. פינעלעס — קראקא.

לכל ידידינו וקוויבנו, שכבדנו בקרמות ברכה לראש השנה, הננו משיפים בזה תודה ומברכים אותם בכרכת גמ'ח' ובשנה טובה וכאשרה.
גליון מ' יצא בע"ש פ' בראשית.
מ"ל "המצפה".

רמזי הסכה.

יושבי אהלים היו אבותינו מעולם וזאת נחשבה תמיד לישבתם: "ועקב איש תם יושב אהלים" מה שבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, ומאד חבנו את הסכות, שהן רק צורה אחרת של אהלי העברים הקדמונים, ולא רק בגודלם במדבר ישבו בסכות, כי אם גם בבאם אל ארץ מלאה כל טוב ובתים בנוים וערים גדולות ובצורות בחרו בסכות נוסרי הכרמים והשדות ובסכות אנשי המלחמה מאשר בארמנות ישאנים ובטוחים בערים הגדולות. הבקי במקרא יודע, שרק הכנענים והפלישתים והעודנים ישבו בערים הבצורות

מלא זרועה עצים ונעלה את הדלת והגיחה אחריה הד קול המפתח השורט במנעול החלוד. דומה שהבנין גונח בדאנה וביאוש מתוך תרדמתו הקשה. — הבנין הוא עתה דיר וכו' מדור לעצים, ארון ישן שבור מלא בלויי סחכות, שלחן בעל ילש רגלים, שהרביעית נעלמה, מדוכה לקמח של מצה, שתי קדרות טרפות וערבה מלאה געלים קרועות, שאינן משמשות עוד לבלום ובכל זאת לתתן לעניים חנם קשה בעיני בעלת הבית.

"באת כזה, אם יחונן אלקים—משוחחות השכנות בקנאה — הוא תענוג, אפשר להתנועע. מקום להניח מעל היד, ובעלת הבית שמחה בתהלתה ומתנאה. "יד ימיני הוא" תענה בגאון.

פעם בכקרי, מכסה שלג חדש כסה את הרחוב וגאנק תחת כפות הרגלים כאנקת אופנים שלא נמשחו בזפת. מחנות עורבים שחורים מלאו את האוויר בקריאתם ועמדו על גג הבנין ומסרו לו חלומות שחורים. אז נגשו אל הבנין עגלות וזחלות מלאות. הפתח נפתח כלו ואכרים לבושי אדרות לבנות ואזורי עור במתניהם, וכובעי עור כבשים מכסים ראשיהם עד למטה מאזניהם, חורידו ישיק דגן וחטה ופול והציגום בתוך הבנין שורות ישורות. באותה ישעה העמידו שם מאזנים גדולות והדיר נהפך לאסם. העזובה חלפה מעט, את הרצפה פנו ושכרי הכלים נסתרו בקרן זווית וחיים חדשים התחילו ב"בנין". הדלת סוכנת כל היום, סוהרים באים ונוטלים דונטאות במטפחותיהם, המאזנים עובדה והסבלים זורקים זה לזה דברי לצנות גסים.

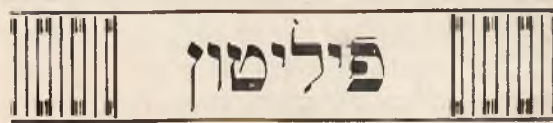
זרים החיים האלה ל"בנין", נפישו תכחל כם

"ארלי יוכל האויר
הצח העש גרש
ולקביא אמין רב בפיר
בלב שפכר יבש..."
פה רמזו הפככים אז
ונעלמו מיד —
ואלם את הסוד קרו:
אשמוד לעולמי ער.

משה ברניה. רזוניטוב.

גלגולי הסכה

נשען לזוית הבית עומד ה"בנין" הנמוך בעל הגג השכוב, אשר נערי החרד למדו לקלוע עליו אבנים. לכתחלה נבנה הבנין לשם סכה, אבל הרבה הרבה עליו לסבול עד שהוא מגיע למלא תפקידו. דרך כמה גלגולי חולין עליו לעבור בתחלה.
בחרף שקוע הבנין במו בתרדמה עמוקה ומראהו כחרבה עזובה ושוממה. תריסי החלונות מגופים, ערפל בה עב עומטה, עצב אפל וכבר שוכן עליו ומתפשט על כתליו הישוממים. רוז קשה שורק דרך הסדקים והחורים ומרקד רקוד פרא, מחנות עכברים נלחמים על שארית עצם יבש. לפעמים מתנגב דרך הפתח הנפתח פתאם פס של אור אל תוך החלל ומלמף מעט את הכתל אשר ממולו ונעלם מיד ביחד עם השפחה. שלקחה

סוד הסכה.
ואישב לי בספכה דם
ואבט בעד החור.
והגה דררו משמי רם
הרפה קרני אור.
כיפעל מה יצינו אל
פוכבי זו והודו
בלם הוי בדמי הליל
דום ימתיקו סוד...
"היודע אמה בני"
שאל פוכב אז
"מה לכם ולסכה זו?
התבין את קרו?
"לגער אתכם מן הרקב,
השולט עד פלי די
מקרב דררי כל לפב
בלב פל עברי חיי..."

המים, שהנן אלקים בהם את הארץ הטובה להשקותה. אבל איזה ערך יש לכל המצות האלה למי שאינו רוצה כלל בפרורת הארץ ובשוכה לאיתנה ולא רק שאינו רוצה אלא מניח מכשולים על דרך ישוב הארץ ומתאמץ למחות ביד העוסקים בו, כמו שעשו רבני האחי"ק בשנה הזאת, והוא משתדל לעשות גם להבא את הארץ למדינה של שנורות והמס וקברי מתים, לארץ אוכלת יושביה, כמו שהיתה בעיני המרגלים.

באשר חרב ביהמ"ק עסקו עוד אבותינו בא"י בימי התנאים שנות מאות בעבודת האדמה והמשיכו את מנהגי ההג וההתפלות על הגשם בזמנו ועל המל בזמנו ואף כאשר היו מוכרחים לצאת בגולה המשיכו את כל המנהגים ההם גם בגולה. כי קונו בכל יום לשוב והישיבה בגולה לא היתה אלא ישיבת ארעי. אבל בינתיים פסקה האפשרות לשוב. הערבים ואחי"ק הקתולים כבשו את א"י והתימרו כי בהם בחר אלקי ישראל תחת בני ישראל, שבאם בהם. ואת ההכרה הזה, שבא מידי נכרים עריצים, לשבת בארצות נכריות, עשו היהודים מתוך רגילות לחובה מן השמים והמו, כי אסור להם לשוב לא"י עד בוא גואל צדק. לישוא הגידה הברייתא, שאין עליה הולק (מגלה י"ז) כי לא יבא הגואל האמתי עד שוב ישראל מעצמו בתחלה לארצו והארץ תשוב לשאת פרי, לישוא תקנו גם אנכתי"ק כבר בזמן הכית את סדר תפלת י"ח ע"פ האמת הזאת (בתחלה כרכת השנה על עבודת האדמה בא"י ואחי"ק על קבוץ גלויות ואחי"ק על הישבת יושפטים ופקידים מישראל למקומם ואחי"ק על בנין ירושלים והשראת השכינה ובסוף הכל על צמיחת קרן דוד), לישוא חבר רבנו הרמב"ן ז"ל ספריו, שהוכיח בכלם, כי קבוץ גלויות ותחית הארץ מודמים לביאת הגואל, לישוא הורה רבם של הרבנים והחסידים בעל אודה"ח (פרשת בקק), כי הגאולה המקווה, יען אהרה כל כך וכלו כל הקצין, לא תהיה כנסים ונפלאות ארא בדרך הטבע באופן פשוט. ריק כל אלה, לפי ישנות מאות לא הניחו הצמים והממלכות את ישראל לשוב לארצם, נעשתה הישיבה בארצות הגולה לנצור והחותרים לעלות נעשו פושעים.

תבא מצות סכה, יבאו ארבעת הימים ויוכיחו, כי ישוא ותפל יהיו אלה אם לא נתאמץ לצאת מבתנו ומארמנותינו אשר בכרכים ובערים בארצות פזורינו, לשוב לישוב כסכות נומרי ברם ואנשי מכה על אדמתנו ולבקש על הגשם בזמן שהארץ צריכה לו. שקר טפלו בותכי מאמרים ראשיים לסכות בעתונים על הסכה, ישחא מרמה לנו על המלטול והגדידה בגולה, אין כסכה ישום רמו על הגלות, כי-אם על החרות, על הישיבה בארץ אבותינו ועל עבודת

וכאשר יזדמן לפעמים פפשוט בלתי רגיל, כאשר יהיה הסוחר "ששיות" אהרות מן המחור, וקטטה תתהוה, או יפתח הבנין עיניו בעצלתים ומציין סכיו: אולי שבו סוף סוף הימים המאשרים, אשר בהם ששון ושמהה. בכל פנה? ולפניו נגלים הפנים הגסים, מקשיב הוא את חקולות הפשוטים ונוכה, כי מעות מרה טעה וסוגר שוב את עיניו וחוזר לתרדמתו. לפני הפסח, כאשר טהרו את הדירה לפסח, פנו את השקים והוציאו את האשפה מן ה"בנין" והכניסו שמה את הכלים החמוצים ושם אכלו בני הבית שני ימים על השלחן החגר בשבתם על כדים ועל שברי תבות, הבנין נהפך לחדר האבל. אך לא זה התור המקווה.

אדמתה. רם על סכה כזאת נוכל לומר: מה טבו אחליך יעקב, רק על סכה כזאת אנו מתפללים: הרחמן הוא ימים לנו את סכת דוד הנפלת. בתים וארמנות בכרכים יש לנו בגולה, אנו עורגים לשוב אל סכתנו כשדה וכברם.

על המצפה.

צרת המזוגים.

אכן אין כמצוקת המזוגים! כן מכרחים אנו לקרוא למראה האספה הגדולה של אלפי מזוגים מכל הארץ, שהיתה בשבוע שעבר בהיכל מועצת-העיר בלבוב. כמה צרות כאו כבר על יהודי גליציה, כמה הפסד כבר היה לרבים בפוליטיקה המשחיתה של הנהגת המדינה הפוליטיקה למלא את הכור מחוליתו וההוליה תהיה תמיד היהודים! כמה גול-משפט ועוות-הדין היה כבר עלינו לקבל מאת אדוני הארץ, המתפארים בצדקתם וכל אלה לא עצרו כח לעורר את הצבור היהודי מתרדמתו לתת לו פתחון פה, לצעוק למצער ממכאוביו, ועתה בצרת המזוגים התמכצו ארפי מזוגים, לקרוא תגר ולשלוח דפוטיצה אל הנציב, אות הוא, כי אין כצרת המזוגים, ואמנם כזאת לא נעשה עוד ליהודים מימי הבינים והלאה, לקפה בפעם אחת פרנסת אלפי בתי אבות, שהתכלכלו מנעוריהם במכירת משקים ואין להם שום אפשרות למצוא משלה. יד אחר והם צפויים לגוע ברעב כמלא מוכן המלה. הצרה הזאת קבצה לא רק את אלפי המזוגים העשוקים, כי-אם גם את כל צירי היהודים במועצת הממלכה שאינם בקלוב הפולני, מעולם לא שלטה בהנהגת מדינה מדת משא-פנים גלויה לפוליטיקנים, כמו ששלטה בחלוקת הקונצסיות ע"י הנהגת המדינה הגליצית, אולי מלבד אצל הנצרים-סוציאליים בווין, שהרפתם נגלתה עתה ואצל תקיפי פרטוגל, שישיתת פרוטקציה כזאת הביאה עתה לירי המרידה הגדולה, שהרעיישה כסא מלכים ובערה אותם מן הארץ. ובפירוש הכטיח נציב גליציה כמה פעמים בגלויה, כי בחלוקת הרשימות יתנהג כמדת היושר ויככר את המזוגים הקודמים, לפי שאדירי המפלגות השולטות בגליציה יראים מפני מנהל האכרים הפולנים סטיפנסקי, שמא יורדם מכסאותם, נתנו לו ישחד את בתי המזוגה של היהודים בגליציה המערבית, לחלקם בין עוררו ונושאי גלויה, אולי ישא גם הוא פניהם ויניהם כמשורותיהם, ולא רק למנהל מפלגה פולנית נשאו התקיפים פנים, כי-אם גם ליהודים ע"י פנים, שמצאה ידם להשיג איזו פרוטקציה ע"י אדון פולני, שר מחו או אציל בעל השפעה, כמאות

מקרים כאלה נגולה זכות המזוגה מידי מזוגים דלים, שעסקו במשלה-היד הזה עשרות שנים ונתנה ליהודים עשירים, שאין להם צרך בעסק הדל הזה, כי יש להם עסקים טובים אחרים והון רב, לא היושר הכריע במקרים כאלה, אלא התועלת הפוליטית המדומה ע"פ ערות תקיפים, יודעים אנו מקרים, שמועצת עיר החליטה פה אחד, להשאיר את זכו: המזוגה בידי המזוגים היהודים, לפי שהם אנשים כנים וצריכים לכך ולדחות את בקשות הפולנים, הכאים במענה פוליטית ואת בקשות עשירי היהודים, הכאים בכח החצפה ומשא-הפנים, שקו מ'פריציהם'. אבל שרי המהזות הפרו עצת מועצות העדות ויעצו את הנהגת המדינה, לקחת את הזכות מידי המזוגים הקודמים ולמסרה לא רק לפולנים אכרים, שאינם צריכים לה, כי-אם גם דוקא ליהודים עשירים בעלי עסקים, מלוי-כרביה וחמסנים אכזרים, שמועצת העדה החליטה בפירוש שאינם ראויים לחוננם כרשיון למזוגה. והנהגת המדינה שמעה עצת שר המחוז ולא את עצת מועצת העיר, היודעה יותר את אנשיה. משפטים כאלה נעשו כמאות מקומות וצעקת הנגולים והרצוצים חנם מניעה עד לשמים, אבל בהנהגת המדינה אין שומע, החמס הזה קבין את העשוקים לעיר הבירה, לקרוא תגר ולהראות, כי יודעים הם מה נעשה להם ולדרוש בהזקה לחיוב את הגולה, ראש אגודת המזוגים מר יאנוביטש הביע את אנקת כל הנקחרים, שנים עשר אלף מזוגים אברו את זכותם בפעם אחת. בתואנה, כי נחוץ להמעיט את המזוגים — מה שאין כלל ברשות הנהגת המדינה — מסרה זו את רשימות המזוגה לאנשים, שאינם מוכחים כלל, בזה לא המעיטה את הישכרות, כי-אם גולה לחם דלים נקיים, הוא הציב ההלטה, להחזיר לכל המזוגים את זכותם ואם נחוץ להמעיט את מספר בתי המזוגה אפשר להמעיטם מעט מעט, כמות מזוג אחד לא יבא עוד אחר תחתיו, אבל לא לקפה בפעם אחת פרנסת אלפי משפחות, גם אין לחשוב את מספר יושבי איזה מקום לפי הספירה שלפני עשר שנים, כי-אם לפי הספירה החדשה ולפייה יש לחלק את הרשימות. דברו עוד צירי הפרלמנט ברייטר, ליברמן, שמנד, דיאמנד, הודעין וגראם. בלם הגידו תוכחה קשה להנהגת המדינה על התנהגותה בחלוקת הרשימות. בסוף שלחה האספה דפוטיצה אל נציב המדינה, להגיד לו את הרעה שעשה לאלפי המשפחות העניות, הלכו צירי מועצת הממלכה שמנד, גראם, ליברמן, דיאמנד, ברייטר והודעין. ממחרת הלכה גם דפוטיצה של המזוגים עצמם. אפשר שישמע הנציב את שועתם ויביל עניי ערעור קצתם, לחשיב להם זכותם הנגולה. מתוך המזוגים מעירים אותנו, כי על המזוגים האוכדים זכותם יש לבקש, לתת להם

ואור חדש הופיע דרך החלונות ישנפתחו והכל התהדש; בא התור! איזה יהודי מטפס על העליה וקרדום בידו ואחרי דפיקות והכאות נפתחה ברעש וכצוחה כנף אדירה וחזקה, שקמה ונדקפה למעלה והתנועעה כרוח כעומדה על רגל אחת והשקפה בנאזה ממרום גגה על יתר הסכות שכרחוב בעלות כנפים ובלו כנפים, הגם אלה סכות? ואיה הכנפים? "פה סכת כנפים", העיר יהודי העובר למטה והכנף נמתה ראשה והודתה לו על חנפתה.

עוד מעט וכתלי דסכה נמשחו בשיד ורצפתה נשתפשה כחדר ההסכה כערב פסח, החלונות נטהרו ויריעות נתלו על הקירות, וכך נודף ריח ישרה רענ הונח על ישכבת התקרה ופירות וביצים מזהבים ושרשרות ניר כצבע רקמתים התנועעו בינות לענפים ופנסים בכל צבעי הקישת כללו יפי הבנין, כדילה הציצו כוכבים נוצצים דרך נקבי הסכך אל חלל הסכה וכיום חדרו קרני השמש ועשו את הרצפה בנקודה ומלואה, בעין אבן שיש. הבנין נהפך לסכה כשרה.

ובהגיע ליל ראשון של יום טוב, כאשר נערך השלחן באמצע הסכה, מפה לבנה מבהיקה כסתה ועליה נרות רולקים וכל כלי חמדה ומעדני יום טוב לכבוד הסכה, ובעל-בית לבוש בגדי הג עומד כדרך-ארץ ומזמין אושפזיו הקדושים ומבקש מהם להסב, אז הישיב הבנין את קדושתו הקדמונה והרגיש, כי הגיע תורו והשיג בל תאותו, סכה הוא לה' וכיחד עם המסכים כרך שהחינו ברנה.

זכר תמונה משמחה מן העבר ודמיונותיו רחשו בקרבו. לפני ימים טובים הכניסה בעלת הבית כלוב מלא "כפרות" ושתי אוזות טילו חפשויות, הפכו כלי המים, הוריקו את הזרעונים, באשמרת הבקר הקיצו האויות כהתלהבות, פרשו כנפיהן ונענעו ופיהן פתחו בצעקה: "איכן חברות?" ומכל העברים נשמעו קולות אוזות פה אחד: "הננה הננו!" והתרנגולים אשר בכלוב זקפו נרגירותיהם ונענו לקול חבריהם אשר בחצרות השכנות: "קא-קי-רי-קא. הננה יום כא!"

והקולות התפשטו עד לפני חלונות היהודים וככם פקחו עיניהם והביטו אל תוך החשכה: עת לקום לסליחות.

"הקדים הקור לבוא!" התאונן שמש כיהכ"נ כהתקלו ב"בנין". אז רעד ה"בנין" ונאנח כמרירות: קר? היתכן? כבר חרף? ואיה הימים ההם? השמש ההרידה כשמועת שוא, ע"ב שכח את החישובן.

עברו ימים אחדים וקול חדר אל הבנין, קול תורה, ישנשמע כלילה, קול רפה ורך בקול תחנונים ופיוס: "אבל אם עשאה לשם הג, אפילו מתחרת השנה כשרה", הבנין הקשיב רב קשב ונדמה לו, כי מלאך נגלה אליו והביא לו בשורה טובה, וזרם תקוה חדשה החל לעבור בכל קרשיו ועמדו וי אדניו וכתנומתו מעתה והלאה ראה רק חלומות משמחים על-אדות ימים טובים הממשמשים ובאים.

עכ"פ רשיון למכור משיקים בבנקוקים חתומים. העסק הזה הוא במדינות אחרות עסק חפשי ולמה תגרע המדינה הזאת? ובפרט אנשים שאבדו פרנסתם בלי אשמתם ע"י פרוטקציה של תקפים מהם, יש לפיים אותם עכ"פ בזה.

יבושו ויחפרו שוטינינו -

מהעיר הפולנית ששנסטוחוב יוצאה עתה בושה וקלון לצורנינו, כלמה תכסה פניהם לימים רבים ואפשר שיבושו לגול כל עון וכל חטאת הנעשה בעולם על ראש היהודים. אשתקד הרעשה גנבה של הצפה נוראה את כל העולם הקתולי. בכמה הקתולית הקדושה אשר במישנסטוחוב ישנו פסל העלמה, אשר לקדש הקדשים יחשב לכל הקתולים, כי לפי ההגדה נעשו בו נסים כאשר הובא לפני תי שנה מקונסטנטינופול אחרי כבוש הטורקים את סיסרות יוון וכל הקתולים מאמינים, כי הפסל הזה עושה נפלאות לכל המתפלל אליו. וע"כ בכל הזמנים זרם עושר רב בעדיים ובכלי קדש מארצות רכות אל הכמה הזאת, שהיא בית המקדש הפולני. לפני שנה נגנבו כל עדיי הפסל, כתר מלא אבי ברקת ומעיל מלא פנינים יקרות ושאר כלי קדש, הנזק עלה למיליונים ועקבות הנגב לא נמצאו, כי חנם בקשו את הגנבים בחוץ. הגנבים היו כהני בית המקדש עצמם, כמו שנגלה עתה. כאשר נגלתה הגנבה אחזה רעה את כל היהודים אשר בפולין הרוסית, כי החויד נפל עליהם ועתונים פולנים וגם כהנים הכריזו בגלוי, כי לא גנבים יהודים עשו את התועבה, לחלל את בית המקדש ולכזות את הפסל הקדוש, כי אם היהודים בה' הדיעה. כל היהודים — כן כתבו בפירושי — עשו יד אחת, לשלוח יד בקדשי המקדש ולחלל את הקדש, להראות, כי הפסל לא יוכל להציל את אוצרו. הקצף בתוך העם הפולני על היהודים היה רב מאד מאד והיהודים פחדו מפני פרום, היהודים הראו בכמה אופנים את הישתתפותם בצער שכניהם והרכנים הכריזו בכתי התפלה, כי חובה על כל היהודים לעזור את הפוליציא בחפוש אחרי הגנב, להראות כי נקיים הם. כינתים עשה האפיפיור עצמו כתר אחר לפסל, שהולכי והו אל המקדש בתרועה ובהמון חונג של כל העם הפולני ומן הגנבה נתיאשו. לפני שבועות אחרים נמצא בטישנסטוחוב פקיד בית הדואר ווצלב מאטשוך הרג בנהר, הפגר היה תחוב בתוך ספה צפה על פני המים, חישד הרצח נפל על קרובה, אחר מכהני המקדש, הכמר דאמאוי מאטשוך, שברח ונעלם עם אלמנת ההרוג. עתה נתפיש החשוד בהגיעו במסע מסה"ב לקראקא וכבר הודה, כי הוא הרוצח וכל מעשי התעתיים של כהני המקדש הקדוש נגלו לעיניי השמש. רגילים היו להחליף את האבנים הטובות של הפסל במויפות ולגנוב גם כסף הקדשים, לצבור הון. האישה היא היתה אישה של ישתפות להחרוג ולקרובו הכהן וגם אל המנזר אשר על יד המקדש היתה רגילה לבוא והמשיפה היפה היא שלחה יד בקדשי פסיליהם כעזרת שמי המקדש וכהנים אחרים, שכלם לקחו חלקיהם. וההרוג נהרג בתוך המנזר יען נפלה קטטה בינו ובין שאר הגנבים הקדושים ובקיש לגלות את תועבותם, ע"כ הזמינוהו למישה והשבירוהו והרונהו. והגנבים הקדושים האלה, שגנבו קדשי אלהים לצרכי תזונתם ושכרותם, בקשו להסית את העם ביהודים למען יאמין העם, כי היהודים עשו קשר על המקדש הקתולי ונתון היה בעיניהם, שישמידו את כל היהודים בעונם ובלבד ישיהיה להם ממון הרבה, לסבוא ולונות שנים אחדות, כמו ישקרה גם לפנים כמה פעמים. אין לנו נקמה, אבל אנו רוצים לצעוק באזני שונאינו בקול רם: בתוך רבנינו וחסידינו מן העולם ועד העולם תועבות כאלו אי אפשר הנה! לכן אסור לכם לגזול בנותינו להעבירן לדתכם!

ספרד ופורטוגל.

בשנה אחת נעשו מהפכות נמורות בשתי הממלכות הקתוליות אשר מעבר להררי פירניה, אשר לישמן ולזכרן תאחו רעה בשך כל יהודי. בחזק-יד נרעה הממשלה מידי הקלירקלים מחשיכי עיני העם ועושקו המדמים, שכל הארצות ויושביהן אינם קימים רק בשבילם, ונמסרה בידי אנשי צדק, אך בעוד שבספרד השביל המלך, להציל עכ"פ את כסאו הרעוע בפחתו אישה ממשפחת מלך אנגליא ובזכות מלכות אנגליא

לא ננעה יד בבית המלך, כאשר התחוללה המהפכה ברציחת הסופר החפשי פרד — לא היתה חנינה בזאת למלך פורטוגל, הכחור החשוב, בלי כל פשר ומענה ומענה הורידה העם העשוק הזועף מכסאו כאשר נתמלאה סאתו בהריגת הפרופסור החפשי בומברדה. בלי משים יזכור היהודי את גרוש פורטוגל. כמו שגרשה פורטוגל לפני ארבע מאות שנה את מאות אלפי היהודים, כן גרשה עתה את מלכה ואת משפחתו ואת הנזירים. את היהודים גרשו יען לא אבו להדבק בדת הקתולית ואת המלך מנואל גרשו יען דבק בדת הזאת יותר מדי. לפני גרוש היהודים מפורטוגל נרצחו רבים מהם וגם לפני גרוש המלך נרצחו אביו ואחיו הבכור לפני שנתיים ומנניו ואוהביו ושריו ועבדיו, מאות אישי, זה עתה בשעת הגרוש. בצל מלך אנגליא יחסה עתה המלך מנואל ומשפחתו, אבל רק את חייו הערומים יציל מלך אנגליא ולא את כסאו וכבודו. פורטוגל תהיה מעתה רפובליקה כמו צרפת וכמו כל המדינות באמריקה, אלה ממלכי אירפה המדמים עוד היום, כי כל הארצות ושוכניהן רק לכבודם נבראו, ירעדו עתה על כסאותם. המרידה בפורטוגל הראתם מוסר טוב, כי אין לבטוח אפילו בחיל הצבא ובכלי המפיץ אשר בדם, כי ביום זעם התחבר הצבא בפורטוגל עם המורדים, כי גם אנשי הצבא בנים הם לעם העשוק והרצוץ. כמו שהיה גם בטורקיא לפני שנתיים וגם בזין, כל אירפה הדרומית חלה בשנים האחרונות וילדה שנויים יסודיים. הראשונה היתה טורקיא, שהשתחררה מתחת סבלות מושל יחיד וחבר גנבים, אחריה יוון, שהמילה מעליה עול בני המלך, שכבשו כל משרה, בסניא נספחה באוסטריא, בולגריא ומונטינארא נעשו ממלכות ברישות עצמן, ספרד פרקה מעליה עול הקלירקלים החמסנים ופורטוגל עול בית המלך, בראש הישנה נדונה ממלכת פורטוגל לאלתר למות וכל משפטי "ונתנה תקף" נתקינו בבית המלך ובעבדיו הנאמנים. בהוצות קרית ליסאבן נפלו גריהם והמלך ומשפחתו הגם נעים ונדים עתה, מאי אל אי יכרחו ומספינה לספינה, כמה מחוות מספורי התנדך נגלו לעיניי במהפכה הזאת. נשף השקן של המלך מנואל הוישם לחרדה, משתה עשה כהיל משכן בכודו לאורחו נשיא הרפובליקה הכוזילית ובתוך המשתה נישמעו קולות תותח וצלצול חרבות, קישר! קשר! במרתף התחבא הוא ואמו כאשר ירו אניות המלהמה על ארמונו וכאשר שלחו המורדים להגיד לה, כי יתפטר ממלכותו, כי בא הקין למלכות, ברח בהחבא בסכנת נפשו עד הגיעו לספינתו המוכנת ולא האמין בחייו עד הגיע ספינתו למבצר גיברלטר הסמוך אשר לאנגליא. — עתה אחר שהרבר עשו אין לאלה המצודים תמיד בזכות החמסנים ורשעי העמים רק להתאנח במרירות ולהתנחם: יד היהודים היתה בכל אלה! כי רק עצה אחת יש לנכוד הרשעה ולמגני עריצים, לנבל כל מעשה טוב ומישפט צדק, בקריאה "יהודים! יהודים!" גם המהפכות בספרד ובפורטוגל, שהפקיעו את שלטון הארצות מידי רשעי הקלירקלים, למסרו בידי טובים וצדיקים מהם, יהודים עשו, לפי עדות עתוני צורנינו בווין וברוסיא, אך הם מנכאים ואינם יודעים מה יודעים הם מתעי העם אלה, כי אין בזמן הזה יהודים לא בספרד ולא בפורטוגל. ישמונה מאות החורים היושבים בשתי הארצות הם גרים בארץ ואינם מתערבים בפוליטיקה, אבל ברור הדבר, כי רבים מעסקני הצבור בספרד ובפורטוגל, משרי הארץ ומחכמהם, הם מורע היהודים האנוסים, וכל דורש צדק ודעת שם הוא כוראי מורע ישראל. כן נודע עתה, כי ראש המניסטרוים החדש בספרד, שהפך כסאות הקלירקלים והנהיג ממשלה של יושד בספרד, כנליחאס, הוא מורע ישראל מן האנוסים ולא כנליחאס היה שם משפחתו לפנים, כי אם מענד ע, ממשפחת הסופרים העברים הידועים. ולא רק זאת, כי גם ראש המניסטרוים הקודם אביר הקלירקלים מאורא הוא מורע היהודים, זאת היא נקמת אלקי ישראל בעם הספרדי, כי בני היהודים הנענים והנגשים יוציאו את ארץ פרדיננד ואיובל מידי הכמרים והם ימשלו בה בצדק, ואפשר מאד, ישנם מהפכי כסא פורטוגל הם מורע ישראל. ומדוע לא? הרי באיטליא, הממכה החשובה והגדולה בכל ממלכות אירפה הדרומית וברומא בירת הקתולים, הגיעה הממשלה כלה לידי יהודים ולא מורע ישראל, כי-אם ישראלים ממש.

אוי מה היה לנו!

בעתוני רוסיא נתפרסם מענה, ישענה ראש צורני היהודים ברוסיא פורישקיבוטש את אהר מפושיעי ישראל, שבקש ממנו במכתב, להיות לו סנדק בהמירו את דתו. פורישקיבוטש מבטיח, כי כבר בקשו ממנו יהודים צעירים רבים את הכבוד, להיות סנדקם ולא ענם, רק את הכבוד האחרון ענה, כי הוא לא יתבזה להיות סנדק ליהודי רמאי הממיר דתו רק להשיג תועלת חמרת, יהודי נאמן טוב בעיניו ממומר רמאי כזה. לאיוו מדרנה של שפלות ירו! בעל רמיון חזק לא יוכל לציר לו נפשות נשחתות כאלו, עוד נוכל להבין, כי איזה בעל נפש חלשה חסר בושה וחסר רגש כבוד, כונר בעמו ורדק בישונאי, להשיג מקור פרנסה או כבוד ואינו מרגיש את הגנות שכרבר ואת הכוז שאפילו הנכרים מבזים אותו על תתו לצוד את נפשו, לתת נצחון לישונאים, אבל איך נבין, שכונר כזה פונה אל ראש צורני ישראל, להיות לו סנדק, להנקם בעם הרצוץ והנדכא חנם, בעם ישנם הוא מיצאי חלציו, איך נבין את נפש הכונר ההוא, שלא יכול לישער מראש את אשר יחשוב עליו פורישקיבוטש, הלא השכל הפשוט מחייב, ישצורר היהודים ימצא את עצמו נעלב כראותו, שהנבל מחזיק אותו לנבל כמותו, שיקרב נפש ישפלה מלאה מרמה ורדיפת בצע כמותו, שיקח תחת הסותו רמאי משחת כמותו, אשר לא די לו שהוא מוכר עמו ואלקיו בעד תועלתו הפרטית, הוא מרמה, כי גם אחרים משחתים כמותו ולא יחשבו לו זאת לעון, אמנם פורישקיבוטש הוא איש משחת המדות, אבל אינו רוצה שיחזיקוהו אחרים לרשע כזה, לאיוו מדרנה ישל בטול ישכל עצמם וכבוד עצמם ירוו רבים בגיהנם הרופי עקב הרדיפות!

פיריטון קטן.

הערות לקהלת.

כאת זנבל הרצען.

הבל הכלים אמר קהלת, בודאי היה הכל הכל לקהלת, שכר דירה לא היה היב, ב"פתקא טובה" היה בטוח בלי ספק מראש הישנה, היתכן שלמה המלך לא יכתב מיד בראש השנה לאלתר להיים? אם כן מה נקל לו לעשות מכל דבר הכל הכלים! תאב אני לרעה, אם היה קהלת אומר הכל גם על זה, ישקרני בערב ראש הישנה, חוה לאה ילמי התחננה אלי, שאמציא לה שני זהובים, לשלם לגבאי ביהכ"ני בעד מקום בעזרת נשים, שאם לא כן לא יתן לה השומר שומר הסף להכנס, ומה תרמו? הלכתי להירש וואלה בעדים ובקשתי ממנו כמו מנולן, שישלם לי מחיר הנעלים, שעשיתי לו לשבת נהמו והישיני ריקם באמרו, כי עליו לשלם בערב י"כ יותר מעשרים זהובים בעד הכבודים, וחווה לאה ילמי — תוכלו לשאול אותה אם ישקר בפי — היתה אנוסה להתפלל בבית בימים הנוראים, הגם היה הבל? אדרבה, הגידו אתם כאמת! וודח השמש ובא השמש וכו' סוכב הולך וכו', האמינו לי, בבקשה מכס, כי אין אני מבין איך השמש סוכב, זאת הבין רק ראש ברזל, כמו שהיה לחכם מכל אדם, אבל אלו ידע קהלת איך סוכב עלי ראשי בזכרי, שלא אוכל להשיג חתן לבתי הבוגרת בלי גדן — כי בזמן הזה כל הבחורים חסידים ופרושים ולא הנערה העיקר להם בשדוכים אלא הממון — ובזכרי כי מוכרחים אנו עכשו לשלוח ילדינו גם אל התלמוד תורה וגם אל ביה"ס הנכרי ושניהם מתחרים זה בזה, שלא להכניס בנפשותם אה ניצוץ יהודי — אלו ידע שלמה את כל זאת לא היה צריך לסוכב את ראשינו בהשמש הסוכב, אלא היה אומר: סוכב סוכב הולך ראש זנבל או נצל או משהדבער, כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא, אני יודע מדוע לא ימלא הים, זאת הסביר לנו המגיד, כי מי הים יעלו בעננים והם יריקו מטר על הארץ, להשיב לנחלים את מימם, זאת היא הנהגה יפה של בורא כל העולמים, צדיק הי בכל רכיו, אבל מה נאמר על הנהגת בשר ודם? כל הכספים הולכים אל קפת המדינה כבור מסים ומנופולים וקנסות ולוטוריות ומכסים, וקפת הממשלה אינה מלאה לעולם, אף שהכסף הזה אינו חוזר לעולם לדינו, החזרה מעודכם אף

פרומה אהת לידכם? אדרבה הגידו. ומדוע לא הזכיר קהלת את הפלא הזה? קשה לי להאמין, ישמלך בשלמה לא גבה מס מן העם. אבל אפשר שבהיות מלך יהודי על העם היהודי היה כסף המסים הורר באמת אל ידי העם היהודי עצמו בתור תשלומי שכר לפקידים, לשופטים, לרבנים, למלמדים, לשמשים, להזנים, לשוחטים לקבלנים, לאנשי צבא, לפועלים ולמניסטרס ולפרנסת עניים וקנים וחולים וכל אלה היו יהודים. אבל היום כל הכסף שהיהודים משלמים במסים שונים, בא לידי זרים ואת שכר הרבנים, הדיינים, השוחטים, החזנים, המלמדים, השמשים והמנידים ולפרנסת רכבות דלינה, עניינה, חולינה וקנינה בטלנינה, יתומינה ואלמנותינה עלינו לשלם שנית מביסנו. מוכרח אני לשאול כיום טוב את המגיד שלנו מדוע אין הרבנים והחסידים רוצים בשיבת ציון, אולי כבר באה העת המוכתחה אחרי שהעיר ה' לבות אלפים מישראל, לשוב לירושל לציון, עד מתי יכלה לריק כחנה יגיענו יהיה לזרים וכספנו יהיה מרף ללוחצינו! שמעתי אומרים, כי בארץ ישראל מחיר לוג יין טוב מאד, בלי מי-צוקר וכלי ספירט וכלי הומיגן-לימון, הוא עשר פרומות ומחיר אחרון מבחר שבמבחרים דוא חמש פרומות. ישם יוכל גם קבצן כזנבל הרצען למעום שמהת יום טוב.

כנפיות אצל הנהרות כגולים ונודדים בבחינת על נהרות ככל שם ישכנו גם כבינו. על-כן גם אנו הולכים להגליך בריח אל הנהרות. וכאשר נתישבה דעתם אחרי יוהכ"פ לקטו להם נסרים ומחצלות ישנים וענפים קצוצים ועשו להם סכות לדירות ארעיות עד אשר ינחלו את הארץ המבטחה, להיות להם דירות קבע. ואז לקחו בידיהם ישכמים מעצי תמרים וענפי ערבות, להלקות את הגבאים. זהו לפי הישערת טעם מצות סכה ולולב. אך מראש אומר לכם: אל תסמכו עלי, הלא עם-הארץ פשוט אני, עד אשר אשאל את המגיד שלנו בחג, ולעת עתה התכרכו בכמר טוב וברכו גם אותי ליו"כ הארוך שלי.

מכתב מרומניא.

בבוקר, בירת הארץ וישבים כארבעים אלף יהודים, רובם עניים, ופלא הדבר, העשירים שבעיר הזאת עוסקים הרבה מאד בצדקה, תומכים 20 בתיהספר ליתודים, בתי-כנסת ומסודות הסד לא מעט, ועם כל המסודות האלה — או בגללם — שורר עוני נורא בין שדרות העם היהודי יש, עוני שאין שיעורו יום ויום מפרסמים בעתונים כר-זים ערובים אל גדוכם, לבא לישע משפחות אוסלות הגועות בדעך ובחטריכל במרתפים שבפרורי העיר הקיצונית. והמשפחות האלו קצתן אבותיהן עובי אותן וילכו אחרי המסותים וימירו דתם או סתו בבתי-החולים אשר להם. והבמרים אחרי „הצילום“ נפש האיש בהמירם דתו לא ויטורו לב אל אלמנתו ויתומיו התועים בהחובות, שלקחה את מפרנסם מעליהם, וגם גדולינו אינם שמים לב למצב הזה. וגם הם עצמם גורמים למסור נפשות לשכן. כן קרה להולים יהודים שהתהגנו בבתי-החולים היהודים לאכספ, לבלי ימותו ברהוב ולא שם איש לב אליהם ולא קבלום, באמנם כי אין מקום. על מצויה זאת יפרו המסותים לצודד נפשות האמללים תחת רפאם את גוים. ובאותה שעה — בקיץ הזה — אין לגדולינו בבוקרשט מה לעשות רק לבנות שני בתי-הספלה מודרנים (מטפל), שהשקיעו בהם כמה מאות אלף כסף, כדי שיבאו הגבירים לשמוע אל הרבה — בל אומר להתפרל, כי זאת לא ידעו כלם — שלשה ימים כשנה. בשאר הימים עומד שם גם הטמפל, שישנו כבר בבוקרשט, והיין מעשרת הבטלנים הנשכרים בתדירות, אין איש בא שמה להתפלל. האם לא טוב היה אלף פעמים יותר לוא לקחו את הכסף הרב הזה להקים בו בתי-החולים, להציל אוסלות מסות ומשסמר ובית-הספר לגערות, למלט את בנותינו מידי המשלחת, המסתילה לעשות מעשי הנזירות בגלוציה, לגנב ילדות עניות מידי אמותיהן ולמבלין? אכן מי ישים זאת על לב!

עד הנה היו נוהגים לתת כתבי-אשור לפוהר-עברית אם הביאו תעודת כתינה מאת רב העיר על ידיעתו בלשון העברית וכדת היהודית. עתה נעשה חוק חדש בענין הזה, ולפי דבריו שר ההסכלה זהו רק לשנה הזאת, עד יצא לאור חוק קבוע, שיעבדים בו. מעתה כל הרוצה להיות מורה שפת עבר ב"ם עברי יטע לבוקרשט ושם יבחר עני ועד מוסתים עובדי סתא, הממשלה בקריאה עברית (במבטא הספרדי דוקא), תגודה התורה לרומניא, דברי ימי ישראל עד ההשמונאים (כשם והלאה — אין עוד היסטוריה!) וי"ג עקרים י"ל הרמבי"ם. כדי לעמוד לבחינה הזאת צריך המורה להביא גם תעודת כתינה מאת רב העיר, בועד הבוחן עוסדים שלשת הרבנים ד"ר בעק, ד"ר נימרבור וד"ר נאכט והארון באליו, מורה עברית בעיר הגירה, והקוין שבאלוה — בראשם עומד מורה רומני, המסגיה כנראה על מלאכתם.

עוד יצאה גזרה אחרת, כי המורות היהודיות, שאין להם תעודת ב"ם נורמלי או ליציאלי, רק של ב"ם פרופסיונלי, לא תכשרנה עוד להיות מורות בבתי-הספר היהודיים. הגזרה הזאת תקפה פרנסת כמאה עלמות יהודיות, ששמשו עד הנה ככהונה הזאת ועתה נפסלו. במקומן מציעה — ואת אומרת: תשים — מורות רומניות.

פרי תעמולת „הרומניס“ הגדולים: פרופסור יורגא — אשר נודע בעת האחרונה, כי אביו היה בולגרי ואמו יונית, והוא גם בצבא לא עבד — ומדעתו קוזא, נראה עתה לעיני כל ביאבי מרבים למידי הליציוס, המתאבקים בעפר רגליהם, להתגרות ביהודים — אנשים, שנים ועלמות — החולכים לשוה בגן, מתרפים אותם ומעפרים לעומתם בעפר, באכזר ובמטט, בלכת הלוייה יהודית ברהוב יתנפלו על הסלוים ועושים מעשים אשר לא יעשו. בראות הממשלה, כי אין מנחלי בתי הספר האלה שמים לב לתלונות הרבות הכאות נגד התלמידים הפראים, ערכה משמר מיוחד, להשגיח על מעשיהם מחוץ לבית-הספר ולוטרם לעת הצורך כפושטים פשוטים.

בעת האחרונה גברה שוב ההגרה לאמריקה בתוך בעלי מלאכה היהודים, שאינם יכולים להיות פה מפני גורת השביתה ביום הראשון. ראויה הנבלה, המיוחדת במינה בארצנו, להוכר, בסמינת ולאכיה, אשר שם כמעט כל הסוהרים בולגרים, יונים, ארמנים ועוד „אדוהים“ מאתמום כאלה, פותחים הסוהרים אח המיותהים ביום הראשון על את שר הפלך, אשר גער בהם על זה בראשונה ויאמר גם לעגש אותם. והם ענו בהצפה: „מי שמך פה לשר וגדול? האם לא אנחנו בהרגו כך, ועתה הניה לנו, פן נורידך ממשרתך!“ בפני דברים כאלה נאלמים שרי הפלך שם ומניהים לסוהרים למכר ביום הראשון. ואולם בערי מולדוא מענישים קשה את היהודים העובדים בחשאי, כי ליהודים אין זכות הבחירה ואין להם מתחון פה.

המשה עשר צעירים מעיר ברוד מתכוננים לצאת הארץ ישראל אחרי החגים, לעבוד אדמה על נהלת הקרן הקיימת, ולתכלית זאת טובבים הם בערי הארץ, לאפי את הכסף הנתון להם להוצאות הדרך ואחינו תומכים בהם ומסקלים להם להשיג מסתם. י צ י ב.

מכתב מטורקיא.

קוֹשֵׁטָא. ישיבת הועד הכללי של הקהלות (מיגוליש עמסי), שכל כך הבינו לה, היתה סוף סוף. עשר שנים התרשל הועד הפועל (מיגוליש גשמי) להקהיל את הועד הכללי וענינו כל הצבור היהודי בממלכה נחתכו י"ם יהוד (הרב המולד). גם עתה לא עשה הועד הכללי אומה, כי אינו רגיל כלל בעבודת הצבור, חבריו הוקנים עשו תוכתם האחת, שיש בידם למלאותה: התפטרו על סנת לבחור תחתיהם אהרים הטובים מהם, אחרי אשר ספרו חברי הועד הפועל בידם את מטרותיהם. בכלם נמצא רק אחד שעזר על מעשי חבריו ואמר שאין נכון שיתפטרו כלם וינהגו את העם היהודי כאנן בלא רועה ודרש שיתפטרו אחד אחד ולמלא מקוםם באהרים. אך לא היה שומע בקולו. כלם הכנימו להגיה את הדגל לאהרים. הרי פרסמו בתהלה, כי כרב זקנים והולים ואינם מכשרים לעבודה, ע"כ אין כל בוישה להם להתפטר. מתוך החברים המתפטרים נקבע ועד של ארבעה שיכינו בחירה חדשה, לועד העמסי שיבחר מתוכו ועד גשמי. הבחירה תהיה רק לעשר שנים (ולא לכל ימי חייהם כמו עד עתה) והמיונית הועד תקבע בכל שתי שנים מהדש. בשעת הכשר הודיע ראש הגולה, כי הוא עושה כל מה שבחחו לפעול, שלא תכביר הממשלה לנתיני טורקיא היהודים קניה קרקע בא"י. הועד הפועל פרסם דו"ח פעבותו בשתי השנים האחרונות וכלי העתונים מלבד „המיצטסוף“ הודיע בקר אותה בקרת קשה וביתוד קראו תגר על הסנעו מלעשות סדרים חדשים בענין הרבנות כמו שהבטיח ההבם בשי בהכרהו.

כמו בכל הערים כן גם פה פועלת המיסיון את פעולתה לצוד נפשות. בכל שבוע הם דורשים בפוסמו בדעני היהודים ולוקחים לבבות, שאינם יכולים להבהין ולהתחזק באמונתם. וכלי נשקם הישן בידיהם: הם מהלקים תרופות ליהודים עניים הנם. יהודים צעירים רבים בלתי עליהם לעזור בעדם, אך ספק הוא אם יוכלו להם באין כפי ספר ורבים שולחים ילדיהם לבים של המיסיון ויכניסום בצרון אל תוך רשתם בלי בוישה. ועשירינו אינם שמים לב לשום דבר צבודי. רק עשיר אחד, מר קאדורי בכגדד הקדיש ארבעים אלף פראנק לבנין ב"ם בעירנו ליהודים הממשלה הודיעה את הרב, כי אסור למורים, שאינם נתיני טורקיא, ללמד פה בב"ם. הרב השתדל בעדם ואמר, כי רוב המורים הורים נולדו בטורקיא וגאמנים הם לארץ ואם יפסלום יחסרו מידיים. רק להבא אפשר להזהר, שלא למנות רק נתיני טורקיא. הממשלה לא ענתה עוד, אך יש לקנות, כי המורים ישארו במקום. יעקב פרהיה.

מכתב מאמריקה.

בִּיְרֵיִרְקָא. זה עתה יצאה רשימה סטטיסטית חדשה על-ימדות יושבי ארצות הברית והיא מענינת אותנו מאד. במשך עשר השנים האחרונות נוספו על יושבי הארץ 9,271,512 מהגרים, ומהם 976,263 יהודים. בראש הגולים עומדים האיטלים, מספרם היה 1,762,948 נפש, אהריהם באים היהודים בקרוב לסילונין נפש ואהריהם הפולנים בספר 873,660. העני שבכל הגולים הוא היהודי, כי בהשבון כללי סביא כל אחד לארץ מ"ז דולרים. הענין העלה פטפטט גדול, רבים מוכותים ומתוכהים בעל פה ובעתונים. בכלל מתיחסים העתונים רוב הכלל בעין טובה אל גולי היהודים. עתה נוכחי מספרים בעתונים של האינטליגנטיים, ה"מיסוס", הסופר מוכה עד כמה זקוקה המדינה למתקני האלה, המספיקים לה כה חיים ועובדים הרוצים, דק פרט אחד קצן והוא חוג הממשלה מביט עליהם בצרת עין, ויש לענין טעם פוליטי יש אומרים, כי גרמה לזה הרדיקלות הקיצונית, העובדת עבודתה המכלה בקבוצי היהודים באמריקה, המתקוממת בגלוי נגד הממשלה. ויש אומרים, שהגורם העיקרי הוא השביתות התדירות, ששכתו הפועלים היהודים בשתי השנים האחרונות והוקיעו לעינו השפס הרבה נבלות ומעשים מוכזרים של בעלי המסחר והתעשייה וגם של הפועלים. חוץ לזה גרמו השוכתים נזק עצום למסחר והביאו בסכנה את המצב הכלכלי של כל הארץ ויושביה. מאת אלף איש הולכים חמיר בטל בניו-יורק מטעם שביתות בצבור והיו ימים אשר אלפי ידירים חשרכו החוצה מאי להם לשלם שכר דירה. הרבה אמת יש בזה לדאבוננו. רוב המהגרים הם אנשים השכים מכור הברזל ברוסיא והנהרות הפתאמית תעור עיניהם ויחשבו, כי באן הכל הפקר וכל איש יוכל ללכת בשרירות לבו, לבלי חשוב רק על הנאת הרגע שלו. ע"כ כפראים הולך כל אחד ואחד רק אחרי בצעו וזמסו ומבטל עניני הכלל ספני עניני היהודי הפעושים. הממשלה נלאתה כבר לשאת כל טרה הנרגנים האלה והיא מתנבלה לעצור בעד הרעה הזאת ומהמירה את הדקני הכניסה כיהוד לגולי היהודים מרוסיא. בעוד אני כותב את החברים האלה מודיע עתה אנגלי החלפת הממשלה המרכזית, להוסיף ולהכביר עוד את הכניסה. גם בקרה אשר לאנגליא מהקים מעשי ארצות הברית בה, שם דורשים מכל סהגר כ"ה דולר ושיהיה איש גבור היל. יש מקוים, כי הגזרות לא תארכנה ימים וכאשר יעבור הזעם יהיו השערים פתוים. מי יתן!

כמה אמת יש בהנחה, שהיהדות פה רא קבלה עוד צורה קבועה, אלא פושטת צורה ולוכשת צורה כפי הרעה, אשר יפעם את הלכות, יש לראות מהעובדה הפראית המציבה, כ

גרף רב טולסטוי על "כל נדרי". לפני ימים אחדים קבל הסופר הזקן גראף לב טולסטוי בחצרו את המנגן המפורסם הרומי ערדנקא ובקש ממנו שינגן לו אחדים מנגוני החביבים. בסוף בקש ממנו שינגן לו את נגון כל-נדרי. טולסטוי בכה בקול ועיניו זלגו דמעות. כאשר גמר הורה לו טולסטוי ואמר: זאת היא המנגינה המעציבה והמרוממה מכל אשר שמעתי עד כה. היא קול דברי ימי הקדושים של עם אמלל.

הזיתים בא"י. האסטובונשריפט מעתיקה דברי עתון למסחר השמן היוצא בטרעור. המתאונן, כי אוצר יקר יש בא"י בפרי הזיתים ואין בעליהם יודעים מה לעשות בהם והם מבזבזים אותם במעשה הסבון וגורמים נזק גם להם וגם לאחרים, כי בעולם יש מחסור בשמן זית והיו יכולים לעשות עשר רב אלו הביאו את השמן לשוקי אירופה והם משתמשים בו רק לעשות סבון (בורית) ומוכרים גם את השמן וגם את הסבון בלי מהיר. מיוחדת היא אדמת פלשתינה בזיתיה, שאין כמוהן לעשר שמן ולמנוב.

מחנה כבוד של יהודים, הרובלים היהודים בניו-יורק כוננו תהלוכת מחנה בחוצות ניו-יורק לכבוד ראש האזרחים גאינור, שרוצה איטלי ירה עליו להמיתו. הכרזת נכנס לגלגלתו ונתקל בעצם ולא היה אסון. ראש האזרחים גאינור הוא אוהב ישראל שאין כמוהו ע"ב שמחו היהודים בראותם ששב לאיתנו וערכו לכבודו את התהלוכה. הרלים לבשו בגדי כבוד כפי יכלתם וצעדו בחוצות הראשיות עד כואם לפני בית מועצת העיר. מנהל המחנה היה יעקב ביער איש גליציה. משנה ראש האזרחים מימשל קבל את פני המחנה והורה להם בשם גאינור.

בן ק"ו יגדה, ימים אחדים אחרי מות האשה היהודית לוסטיג בבית מושב הוקנים של המהלה בוויין בת קי"ב יגדה מת גם זקן וישבי וויין משה ווייס, שהיה גם הוא יושב הבית ההוא. גם הוא היה יליד אונגרו כמותו. אמנתו היתה קצבות, בתחלה ברשות עצמו ולעת זקנתו היה עוזר לאחר. בשנותיו האחרונות לא יכול עוד לעבוד ועשה עסקים קטנים והשתכר כדי מחיתו ולא נפל למשא על שני בניו העניים.

עוד אחד, עוד גבור נצרי-סוציאלי נתפס כנגב ונטמר לדין. ד"ר אלברט עדר היה בתחלה פקיד במסכה"ב ועמל לעשות את פועלי מסכה"ב ופקידיהם לאנטישמים, כאשר מרה פי אדוניו שלחורו ונעשה עורך-דין מפני רוע מעלליו נפסל למשלח-יד הזה ונעשה סרסור וממציא כסף לאצילים מבזבזים וכתור כזה גזל וגנב וזף והעלים וברח. עתה נתפש הגנב, שבקש להציל את הנצרים מיד "היהודים החמסנים".

קיסרי אוסטריא — מזרע היהודים. העתונים פרסמו, כי אבי קיסרי אוסטריא ואשכנז רודולף מהבסבורג היה נכד אשה יהודית. ברומא היתה לפני שמנה מאות שנה משפחה יהודית עשירה ושמה פיערלעאני. אחד מבניה פטר פיערלעאני המיר דתו והיה לכהן קתולי. כחמתו ובכשורו הגיע למדרגת קרדינל ובשנת 1130 נבחר לאפיפיור בשם אנקלט השני והביא את כל בני משפחתו בכרית הדת הקתולית ועשה לנסיבים. הגראף אלברכט מהבסבורג נשא נערה מהמשפחה הזאת לאשה ובנה ורולף היה אבי אביו של הקיסר ורולף הראשון.

תשובת אנטישמים. ראש עתוני האנטישמים באשכנז ארגן האצילים "קרייצצייטונג" ערך ודוי הודה כי חטא עד בה בהאשימו את היהודים, כי הם מזיקים ומשחיתים, ובאמת היהודים הם אנשים מועילים ומטיבים לארץ. את ההכרה הזאת באר בארובה במאמרים אחדים. היהודים שמחים על המלאך הרע, אשר בעל כרחו ענה אמן. אבל אין סבה לשמחה, כי הודוי הזה הוא מרמה פוליטית. כל האזרחים האשכנזים מתחברים עתה בכל בחירה אל הסוציאליים למראה הנסיגה לאחור של הממשלה ובית המלך ולמראה החמס של חקי המסים החדשים. ע"כ יחפזו האצילים ליהודים, שהם כרוכים עשירים ובעלי זכויות בשעת הבחירה לועד המדינה, להציל אותם בשביל הפוליטיקה החמסנית שלהם.

תועלת במגפה. נציב הצאר כאודסה טול-מאטשוב אוזו כבלל שאין רע כלי טוב ובקש ומצא תועלת גם במגפת הדומה השולטה בעירו. הוא משתמש

כמה שנים ראש רופאי ברלין וקנה לו שם עולם בספרי חקירותיו במחלות הפרטון, העצבים, הלב והכליות. — בלכוב מתה הסופרת הפולנית המפורסמת מריא קונפוניצקא בת ס'ד שנה. היא רכה כל ימיה ריב הדלים והעשוקים וברוחה הגאוני נמעה רגש הצדק בלבות עמה. — בשבוע שעבר היתה בוויין הפגנה של מאתים אלף איש מכל המפלגות, לקרוא חמס על בעלי האחוות הגדולות, המפקיעים שער המזונות ועל הממשלה התומכה בידיהם בניצילת הגבולים. המחנה עבר בשלום ברחוב המבטת הסוכב את אמצע העיר והרימו דגלים ולוחות ועליהם כתובות המכיעות דרישות העם. מנהלי הסוציאליים דברו לפני המחנה והזהירו את התקיפים שלא יעלו עליהם חמת העם. — במזויאוס של בתי-הדואר בברלין הוצג לראוה כתב עתיק, שנמצא כמצרים כתוב על פפירוס בלשון היונית והוא מימי מלכי בית תלמי ותכנו הוא רשימה של חבילות, שנשלחו ע"י בית הדואר המצרי עם שמות המישלחים והמקבלים. — ממשלת אוסטריא החליטה לבטל את המניסטירות לעמים. בתחלה היו במניסטירות רק מניסטיר לפולנים ומניסטיר לטשכים, אח"כ פעלו האשכנזים למנות גם מניסטיר מיוחד לאשכנזים, אע"פ שאין צורך בו, כי גם בלעדיו רוב המניסטירים אשכנזים הם. אבל בסוף תבעו גם הסלובנים וגם הרותנים מניסטירים משלהם. ע"כ רוצה הממשלה להעביר כלם. — ממשלת אוסטריא תכנס אל הפרלמנט חקי ענשים חדשים. — בעיר אגרא כהודו התקבצו שבע מאות איש ללכת למקדשם וגל נזקק על המחנה וכלם נטבעו. — שארית כבוד האפיפיור, כתור מושל פוליטי תחדל עתה. מכל הדר מלכותו נשארו לו רק צירי הממלכות הקתוליות, שישבו בוואטיקאן כמו אצל מלכות פוליטית. והנה זה איזו שנים יצרפת ממאנה לשלוח ישמה צירה ועתה עשו כן גם ספרד ופורטוגל ולא נישאר ישם רק ציר אוסטריא-אונגרו. — במדינת מינסוט באמריקה הצפונית פרצה תבערה ביער, שאחזה בערים ככפרים הסמוכים, בשלש מאות נפש אדם נשרפו חיים.

משום סכנה, הממשלה פקדה על שרי המחוזות להזהיר את הרבנים, שלא יקבלו בחנים אורחים זרים מפני סכנת המגפה השולמת בכל המדינות הסמוכות.

שווארצן ירד, סוף סוף הורד המניסטיר הרוסי להשכלת העם שווארצן, המבונה כפי כל "מניסטיר לבערות העם". האיש הזה עסק בכל ימי משרתו להמעט את בתי-הספר, להמעט את הלמודים, למנות שונאי החכמה לפרופסורים ולגזול זכויות הסטודנטים והכל לשוכת בני המפלגה הישחורה השלמתי, הרוצים לדוג כמים ערוכים וע"כ יחפזו בבערות העם. ליהודים נודע המניסטיר הזה היטב וישמו ישאר לדראון עולם בדברי מינו. הוא הגביל את מספר התלמידים היהודים יותר מאשר היה לפניו והוא גרם, שבני יהודים המירו דתם בחמוץ, למען יכניסום בבתי-הספר. המניסטיר החדש להשכלה הוא הפרופסור קאסא ולא נודע עוד מה טיבו.

תקיפי יהודים בטרוריא. במכתב מטורקיא מודיע סופרנו ע"ד כטול הועד הגדול הממונה על הקהלות בטורקיא לכל ימי חייהם וקביעת ועד קטן שיכין בחירה לבחור ועד חדש. עתה מודיעים, כי המניסטיר למשפטים הגיד לראש הגולה ר' חיים נחום, כי כטול הועד אינו ע"פ החוק וצריכים להשיבו על מקומו. כזה היתה כוראי יד איזו תקיפה, שחרשו כסתר לשוב אל כנם לבל ימי חייהם, סדנא דארעא חד הוא. גם בגליציה ילאו ראשי קהלות את הממשלה וישוה בפרוטוקציה, להניחם על כנם בלי בחירה.

כטול תחום המושב. בדבר גורל ההצעה, שהבנינו צירי הדומה היהודים בחתימת קסיו דפושטים, לבטל תחום המושב ולתת רשות ליהודים לשבת בכל רוסיה, ברר "הד-הזמן", שאין כל תקוה להצעה הזאת להיות לחוק. כי באופן היותר טוב תחליט הדומה למסרה לועד ושם תהי מונחה לפחות שנתים ובינתיים יבא הקץ לדומה הזאת כתום זמנה וכל ההצעות שהגניעו אליה תהיינה בטלות. את זאת ידעו האקטובכיים המתונים וע"כ התמו להכין להם כמחון היהודים והחפשים לדומה הרביעית. לבן נחון להכין הצעה בשביל הדומה הרביעית ולהכניסה מיד בראשיתה, שיהיה זמן לקומיסייה לרזן כה וגם למועצת הזקנים ואז אולי יש תקוה.

יהודים עורכים פה כיום האבל הלאומי, בתשעה באב, הגיגות ופעודות אצל בית הקברות. אין להאמין לשמפע האון, אבל העין לא תרפה. לפני שלהנות ארוכים, ערוכים בבל, יעדכו אדווחות, ויהודים ישבו לאכול ולשתות משפחות משפחות ויטיבו לבם, כאלו היה לפחות שפחת תורה. בראש השנה ישחקו בכתי האסטראות היהודיים והבנים מלרים בכיום הכפרים יערבו מסעייטטול באניות. והנו צדת השעבוד הרוחני. הגלות הסרה גולה סאת הכורים האלה כל רגש הכרת עצמם, אין להם מושג הכושה.

באו הלום שני עסקנים צבוריים, ד"ר שפריהו לעווין וד"ר פאול נאטאן, הפת באו בשתיקה, כמעט שלא ידע איש. ולפחות זאת נודע, כי כיום כי תבא היתה אספת נדיבים לרזן על ענין צבורי גדול, שישתתפו בו ה' העזרה הברלינית ועשירי אמריקה. לועידה הזו יש ערך גדול.

בעולם הציוני פה ישפחה רבה, כי השנה הזאת, שאחרי הועידה הציונית הכללית, היא רבת התנועה. הרעיון הציוני הולך ורובש ארובים וגם הכנסות. ההבדות היהודיות מקבלות זו אחר זו את הפרוגרמה הגדולה. הברה אתה גדולה בסערב באה כסוף"ם עם המרכז הציוני פה על-אדות תשלומי שקלים וספ הספגה. ה'י, אהבת ישראל", שבראשה עומד ת"ה סופלג ומשכיל ליטאי בעל נכסים, החליטה לא רק לקבל את הפרוגרמה הגדולה, כי גם לעבוד בכל כחם, לאגד את כל החברות באמריקה בתכלית עבודת שכם אחד למופת היהודים והיהדות. אם יעלה הרבר בידם, הקופה חרשה תתחיל כהיי היהודים באמריקה. כי אנשי כל ההבדות עולים למיליון יהודים. שעה מוצלחת היתה השעה, שבה נוסד ה"דונם" (מכירת מניות על דונם קרקע בא"י). המניות הולכות וכמכרות בהמון דב. לא גווסה היא אם אהלים, כי בטרם חכלה השנה יהיו סבורים עשרת אלפי דונסים. בהדש אב לבדו באו אל מרכז הקופה הלאומית פה קרוב לשלשת אלפי דולר, תוך סאלף דולר בעד דונסים. ה' בני ציון" מוכרת דונסים על חשבונה וכאשר תמכור שני אלפי דונסים תתן את הכסף לקופה הלאומית, ליסד בו מושבה בא"י בשם "בני ציון על שמה".

שמאל מילר.

מקרוב ומרחוק.

ענבים מדיניים, השלום כאוסטריא, שנדמה כבר כאי-אפשר, יבא כפי הנראה, גם הטישבים וגם האשכנזים בקומיסייה של ועד המדינה כפראג נועצים במתינות על דבר שנוי סדרי המדינה, שיהיו יסוד לשלום קים וכל אחר, אף מהרדיקלים, נשמר ונזהר, שלא להוציא מלה מקינתה. גם היחס בין אוסטריא ואונגרו הוטב הרבה. הנוצרים-סוציאליים היו תמיד שונאי המדיארים והצו עליהם ככל עת ועתה שלום גמור בין וויין ובודפשט. ראשי האזרחים משני הערים מבקרים זה את זה באהבה. בוויין נקחלו הדלגציות, האוסטרית, והאונגרית, לקים ביד הממשלה הכללית את הצרכים הכלליים מהשנה שעברה לאחר זמן. — ועד המדינה כפינלנד בטל. הצאר במלחה, יען לא אבה להועץ בדבר "שווי-זכות" הרוסים כפינלנד, כלומר בשררת הרוסים על הפנים וכדבר שלוח דפוטטים פנים לדומה הרוסית ותשלומי מס הצבא ע"י הפנים. חוק כטול האוטונומיה הפינית יוצע לפני הדומה הרוסית לבד וכפינלנד תהיינה בחירות חדשות. — המרידה כפורטוגל הרעישת את העולם, לא בגלל חשיבות הממלכה הזאת, כי אינה גדולה הרבה ממדינת גליציה האוסטרית ויישביה שחותים מושבי גליציה. אמנם מושבות גדולות יש לפורטוגל באפריקה, אבל גם הן אינם חשוכות, באין להן שום ערך קולמורי. סבת הרעש היא הפעולה שתוכל המהפכה כפורטוגל לפעול כחוק. עד הנה רק באמריקה אין מלכים, בעור שבאירופה עומדים מלכים כראש כל המדינות, מלבד בצרפת וכשווייץ. עתה פרצו יושבי פורטוגל את הגדר ובעזרת אנשי הצבא גרשו את משפחת המלך וכוננו רפובליקה וגם את חברות הנוצרים והנוצרות כטלו וגרשו מן הארץ. הונם החרם, הישועיים מתחבאים במערות ואנשי הצבא כוזים הונם והעם כז ולועז לאירם. ככל אשר עשו הכמרים לפני ליהודים עושה עתה העם לכמרים. ונסיונות מן ההיסטוריה הראו, כי תנועת מרידה היתה ככל העתים כמחלה מתדבקת עוברת ממדינה למדינה ומי יודע אם לא תפרוצנה מרידות כאלה בעזרת הצבא גם כספרד הקרובה, כי גם שם כבדו עונות הקלריקלים להעם ואח"כ הלאה והלאה. ע"כ יחרדו עתה כל התקיפים היודעים כי חטאו לעם. — הפרינץ מושל הינא פתח את בית המחוקקים הראשון, שבו ישבו לע"ע שרי המדינות ובני משפחות האצילים ומה יפתח פרלמנט גמור.

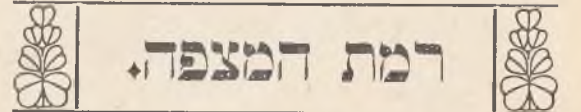
שונות, כברלין מת הפרופסור המפורסם בכל העולם דר. ערנסט לייזען בן ע"ח שנה. הוא היה

בה לרושש את היהודים ולהציק להם. לעשות נחת רוח לאנשי חברתו המאות השחורות. הוא נועל בתי-חרשת ובתי מסחר יהודים, אוסר כמה משלחי-יד לגמרי, כמו המלמדות והמסחר בכנדים ישנים, מפני תואנת חסר-טהרה ומטיל על מאות איש ככל יום ויום קנסות כבדים ונוכס מיד ככל מיני אלמות ולעג, ואולם בבתי רוסיים אמתים מהמאות השחורות הוא מתיר כל טמאה וטנוף וחלאה ואינו בודק כלל ואף אם במקרה ידע מבית בזה של אנשי חברתו, שהוא מלא טנפת ומקור חלים רעים, הוא רק מכבדס בעצה טובה, לטהר, אבל אינו קונסס. כראות הממשלה ישכמלחמת טולמטשוב כמגפה אין המגפה נעצרה, שלחה לארסה פרופסור טומה ורופאים עוזרים ומסרה להם כל יפוי-כה, לעשות ככל המוכר בעיניהם לעצור בעד המגפה. את לחץ היהודים לא מצא הפרופסור לתחבלה יחידה ובדוקה כל כך. ע"כ פרצה קטטה בינו ובין הנציב, שעמד לשמן לו במעשיו והעתונים הרוסיים העלילו על הפרופסור, כי הוא עבד היהודים וקבל ישחד מהם. עתה השיג טולמטשוב פקודה מגבוה, כי עליו לשמוע בקול הפרופסור ולעזרו בעבודתו.

זכוכית מלוטשת בא"י הקדמונה. כמוזיאום חברימי בלנדון נערכה עתה תערוכה של כלי זכוכית מלוטשה, שנמצאו בארמת א"י בכמה מקומות ממעשי ידי הצורים. בהם יש ספל כפול, שהשתמשו בו הנשים לכחול עיניהן; הוא נמצא תחת הר הכרמל. אצורה, שנמצאה כאגס אצל דינאיר. כוס זכוכית וכה, שנמצאו על שפת ים המלח ואין רווק ביב לישער שאנשי סדום השתמשו בהן. ועוד כלים אחרים. חלק גדול מהם נמצאו בתוך קברים סמוכים לנצרת והם מזמן הרומיים.

לנו לבדנו. וואלף: מדוע לכל הגי השנה הוסיפו הו"ל יום אחד לגליות, רק לא לי"ב ולשבעת ימי סכות? בע"ד: כי את כל הימים הטובים לקחו הגוים מידנו, ע"כ עשינו לנו אחרים, אבל י"ב וסכות לא קבלו, ע"כ די לנו מספר הימים שבתורה.

ברכת האתרוג. וואלף: מדוע בלשון בני אדם אומרים "ברך על האתרוג" וכאמת מכרכים רק על הלולב? בע"ד: כי לבני אדם הביב האתרוג הראוי לאכולה כנגון ובתפלה הביב הלולב, כי עושים בו מצות, חוק להדסים ובדיקות להושענות.

שמחת-ההג וארבעת-המינים.

העמים הקדמונים הגנו את ימי-הגיהם בהוללות ופראות, בשתיה לשכרה, במחולות שובכות ופרועות, בשלוח אצבע ודבר און ובעשית כל מעשה-תבל ונבלה. אך לא כאלה חלק-יעקב ומנהג-אבותינו לפנים. חגיגת שבתותיהם והגיהם היתה בהדרת-קדש, כנעמות, בהשקט ושמחה שאננה, בשמה כל-איש גם נפשות נוגות, כחלקו מלחמו לדל ובתתו מנות לאין נכון לו. שמחת המועדים לא היתה בעקרה אצל אבותינו באכילה ושתיה כלבה, לא היתה בעקרה שמחה חמרת וגישמית, כי-אם שמחה רוחנית ותענוג הנפש, בקיום מצות-ד' והמנהגים הדתיים של החגים ובהשתתף בשמחתם — בזכות שלמים ואכול את הכשר — הלוי, הגר, היתום והאלמנה והאביונים אשר בעם. כישבת ובכל-המועדים לא נזכר אף פעם אחת בתורה — כנגוע לשמחת-היום — ענין אכילה ושתיה. כהג-המצות נזכרה אמנם מצות אכילת-מצה וקרבת-פסח, אבל רק כישביל ישיה (האכילה) לזכרון הסמורי ולא מסכה אחרת. גם כישבת נאמר פעם אחת: ויאמר משה אכלהו היום, כי שבת היום לד' (שמות ט"ז כ"ה) אבל לפי פשוטו של מקרא אין כאן צווי, שיאכלו את המן כדי לקיים מצות-אכילה כישבת, אך הבונה שיאכלו את המן היום ולא יחששו פן הכאיש יען שהוא מיום אתמול — כי שבת היום לד' ולא ימצאו בה מן אחר כשדה. במקום אחר נאמר: והבאתם ישמה עלתיכם וזבחיכם ואכלתם שם לפני ד' אלקיכם ושמחתם בכל משלח-ידכם אשר ברכך ד' אלקיך (דברים י"ב ו' ז'). הרי לנו כפירוש ישעקר-השמחה — באיזה זמן שיהיה — היא בזבחת-שלמים ואכול הכשר (כירושלים)

ובהשתתף בשמחת הזאת העבד והאמה הלוי היתום והאלמנה, כמו שיאמר להלן כפירוש (י"ב י"ב—י"ט). י"ד כ"ג—כ"ט ועוד). וגם עקר שמחת החגים לא יקיים איש ישראל רק בשביל שהוא דבר מצוה מפני-ד' (הדברים ט"ז י"ד. ע' פסחים ס"ח ב' מימוני הלכות י"ט ז' י"ט. ש"ע או"ח תקכ"ט א' ועוד). כנהמיה ח' י' כתוב: אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי הדות ד' היא מעוזכם. הרי ישמחת איזה חג היא רק במעשה-הצדקה והטוב, בשמה נפשות אביונים. רק השמחה האלקית היא השמחה האמתית. ע' עוד לזה במורה-נבוכים להרמב"ם מאמר ג' פרק ל"ג. מ"ג. בספר-העקרים למהר"י אלכו מאמר שלישי פרק ל"ג. ל"ד וכמדיש קהלת רבה פרישה ב' אות כ"ה פ' ג' אות ט"ז ועוד. ואני אומר, כי לכן לא נזכרה בתורה שמחה כהג-המצות, יען שהפסח אינו נאכל אלא למניין (כפסחים ס"א א' ע"א ב' ועוד) וגם המצוה באה בעקרה בשביל-הפסח (כישמות ב' ח' וע' פסחים קמ"ו א' ומה שכתבתי בזה בגליון של פסח שנת תר"ע) ואין רשות לבעלים לחלק מהם לכל מי שירצו. לכן אין זאת שמחה שלמה, כי עקר-השמחה בתת מן הנאכל" לכל מי שיבוא בלי-הפרשי, בין שנמנה על הדבר בין שלא נמנה, כמו שצותה התורה כהג-השבועות וכהג-הסכות. כהג-הסכות עלתה שמחת-היהודי למרום-קצה, כאמור בוירא כ"ג ט' ובספר-דברים ט"ז י"ד. ובפסוק ט"ז נאמר: והיית אך שמח. בלומר שלא יתערב כל-עצב בשמחתך ורק ישמח ועלו תהיה. וכן נראה מספר-מלכים (מ"א ח' ס"ה י"ב כ"ז ל"ב — דה"ב ז' ח' — זכריה י"ד ט"ז — י"ט, שחגגו ישראל את החג הזה בהמון-עם רב מאד וכישמחה רבה ועליצה יתרה. ולכן רבו בו המון מנהגים רימזאליים וצרמוניות מיוחדות הנזכרים במסכת סכה. ביהוד גדלה השמחה כהג הזה בנסוך-המים ושמחת-בית-הישואבה, כמו שישנינו בשי"ם סכה נ"א: כל-מי שלא ראה שמחת בית-הישואבה לא ראה שמחה מימיו. במוצאי-יו"ט הראשון של חג (הסכות) ירדו לעזרת-נשים — מנורות יל זהב היו שם, ולא היתה חצר כירושלים שאינה מאירה מאור בית-הישואבה, חסידים ואנשי-מעשה היו מרקדים בפניהם באבוקות של-אור. וכפי הנראה היה זה מנהג קדום מאד, כמו שכתבתי במקום אחר, שעל ליל שמחת-בית-הישואבה, כפי שיתואר במשנה הנזכרת, רמזו כישעיה ד' ה' ו'. וכן הוא מרומז בסמן ל' פסוק כ"ט לדעת החכם לור. ואני מוסיף, כי עפ"ז יובנו היטב הכתובים כישעיה י"ב ג' — ושמדובר שם במפלת-אשור לדעת רוב-מפרשים — גם לפי פשוטו של מקרא. ע' סכה ט"ה ב' ונראה עוד שבישכיל שמחת בה"ש נכתב מזמור קליד ואולי גם מזמור קליד וקליד שבתהלים.

ויש לי עוד בענין זה השערה חדשה ונכונה, וזה תכנה. החדש הישביעי (תשרי) נקרא בספר-מלכים (ט"א ח' ב'): "רה-האתנים". ונאמרו בזה דברים רבים. ואחר כל-אלה נישאר עוד הדבר כהדה כל-פתרון, ואני משער בזה: הן נודע, כי העמים הקדמונים נהגו לעשות להם משחק וישעשועים בימי-הגיהם בהתגושות והתאבקות והגבורים המנצחים קבלו עטרות-פרחים זרי-דפנה וענפי-עץ עבות לאות-נצחון. ע' בלכסיקון גדול ערך "אתלטי". ענין-ההתאבקות מוזכר גם בתנ"ך (כראשית ל"ב כ"ה — כ"ט. שמי"ב ב' י"ד ועוד). בחדש השביעי, שהוא עת האסף התבואה והפירות, עשו הקדמונים חגים פומבים גדולים והנהיגו בהם מנהגי התאבקות והתגושות וישעשועים אחרים, כפי טעמם ומנהגם און, ונקרא החדש הזה רה-האתנים, לאמר: הגבורים (Athletenmonat). וגם לאבותינו הקדמונים היו בירה הזה (ועוד קודם לזה) מנהגים דומים לאלה. כמו שישנינו בסוף-תענית ובפתיחתה איכה רבתי אות ל"ג: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר כאב וכיוה"ב, שבהם ננות-ישראל יוצאות וחולות בכרמים, ומי שאין לו אשה נפנה לשם, והיו אומרות: בחור, שא נא עניך וראה, אל תתן עניך בנוי, תן עניך במשפחה. את חג-הסכות הגנו אבותינו במחולות דתיות ורקודים שונים. ולכן נקרא הח"ם בשם "חג" סתם מלישון חוג ע"ש המחולות (ע' תו"ט ר"ה פ"א מ"ב וכמאמר המחול הדתי לר"ד שלמה רובין, כרמת-המצפה לשנת תרס"ה חוברת ד') ועד"ז יהיה איזה מבוא, למצוא טעם וסבה ללקיחת ד' המינים, כף-תמרים היא בודאי לאיזה אות-נצחון. אולי גם לאות, כי הפלה ד' את ישראל

לגוי מיוחד והעלה אותם למדרגה גבוהה יותר מן העמים או יהוא כמו שאמרו בעלי המדרש (ויקרא רבה פ' ל' אות ב'), שהוא לאות שנצחו ישראל בדין ביום-הכפורים ויצאו זכאים בהשפטים. הלא כה דבריהם: "ולקחתם לכם. אר אבין משל לשנים שנבנמו אצל הדיין ולית אנן ידעין מאן נצח, אלא מאן דנסב בין בידה אנן ידעין דהוא נצח, כך ישראל וא"ה. באין ומתבוכין לפני הקב"ה בר"ה וי"ב ולית אנן ידעין מאן נצח, אלא כמה שישראל יוצאין ולולביותן ואתרוגיותן בידהון אנו יודעים דישאל אינון נצחוייא". ע' במסוף-הערך ערך "בין": "פ"י" "בין" בלשון יוני לולב וכף-תמרים, והיה המנהג לתת ביד המנצה כה-תמר לאות-נצחון. בענפי עץ-עבות היו משתמשים רוב העמים הקדמונים בזמני-שמחה. לעשות מהם זרים ובתורות וגם לרקודים ומחולות, ע' כתובות י"ז א'. האתרוג הוא אות הקיום, כי הוא דר באילנו משנה לשנה, והוא גדל על כל מים (סכה ל"ה א'), וכן הערבה גדלה על הנחל, וכחג נדונין על המים (ר"ה ט"ז א' במשנה). מה שזה מסב עקר-השמחה, כי בשביל זה בא נסוך-המים בחג, ובכל-אופן היתה ידועה באומה מהות-ארבעת-המינים כבדור גדול עפ"י קבלה קדמונית. שהרי המשנה מדברה על-אודותם בעל דברים ידועים באומה, שאין כמותם כל ספק ופקפק (סכה פרק ג' משנה א' ב' ג' ח' ה' ח' ט' י"ב. פרק ד' משנה ד'—ז'), אלא ישבעלי-התלמוד רצו לברר את הדבר גם מן הכתוב עצמו (שם ל"ב ב' ל"ה א' ועוד) ואין זה אלא אסמכתא, כי לולא הקבלה האמתית, שהיתה ידועה היטב בזמן הכתי-המשנה, לא יכלנו להוציא ממשמעות-הכתוב שפרי-עין הדר הוא אתרוג וענף עץ עבות הוא הדס. ע' המים בפתיחתו למשינות-זרעים, וכבר קדמונו בזה הכמינו כעלי-המדרש. הלא כה דבריהם: וארבעה לא ידעתיס אלו ד' מינים ישכילוב שבקיש שלמה לעמוד עליהם ולא יכל. פרי-עין-הדר, מי יאמר שהוא אתרוג? כל-האילנות עושים פירות-הדר (ראה במדרש זה באותה פרישה למעלה אות ח' והשווה לזה סכה ל"ה). כפות-תמרים, התורה אמרה טול ישיב-כפות-תמרים להלל כהן והוא אינו נוטל אלא לולב, לכה של תמרה, וענף עץ עבת, מי יאמר שהוא הדס? הלא הוא אומר במקום אחר (נחמיה ח') צאו החר והביאו עלי-זית וכ"ו (השווה לזה סכה ל"ב ב'): ואימא זית? וישם כנהמיה כתוב: ועלי-הדס ועלי-עץ עבת, ש"מ ישרם לחוד ועין עבות לחוד — ? וערבי-נחל, כל-האילנות גדלים במים, וחור ומזכירן פעם אחרת: "ארבעה הם קלמי-ארין (כצ"ל דלא כמו שנדפס במעות ברוב המדרישים) אלו ד' מינים ישם נראים קמנים בעיני-אדם וגדולים הם לפני-הקב"ה ומי פרש להם לישראל על ד' המינים הללו ישם אתרוג לולב הדס ערבה? חכמים. שנאמר, והמה חכמים מחבטים" (ויקרא רבה פרישה ל' אות י"ד). ודברים כאלה אינם צריכים כל-באור עוד.

מה נראה ברור, עד כמה טעו הקראים, האומרים, שלקחת ארבעת-המינים היא לעשות מהם סכה (ע' ספר-המצות לאהרן הקראי כמנהגי הג-הסכות) בהשוותם ויקרא כ"ג מ'—מ"ג לנחמיה ח' י"ד. מ"ה ובטעות זאת החזיקו גם רבים ממבכרי-המקרא והעלו בזה עוד דברים מגונים מאד, אבל יש בזה בערות ושמחיות רבה. שהרי לפי דבריהם תהיה הבונה כנהמיה, שמצאו כתוב בתורה, שישבו בני-ישראל בסכות וישישמעו ויעבירו קול בכל-עריהם וביהושלם לאמר: צאו החר וגו' וזה מגוחך מאד, אך הישעור האמתי של הכתובים האלה הוא (י"ג—ט"ז): וביום השני נאספו ראשי-האבות וגו' ולהשכיל אך דברי-התורה, ואשר ישמעו בו וימצאו כתוב בתורה וגומרי, ר"ל, אחר שמצאו כתוב בתורה ישצריך לעשות סכות נתאספו להשכיל אל דברי-התורה ולהודיע אל העם שישמעו ויעבירו קול וכולו, ופסוק י"ז הוא מאמר מוסגר. ומ"ש (כפסוק ט"ז): "ככתוב" אינו מוסב רק על — לעשות סכות ולא על המינים הנזכרים בכתוב הזה, ויש להוסיף עוד, כי ישיבת-הסכה היא להכניע את לב-האדם, שלא יאמר בלבו, בזמן-אספת-הפירות והתבואות, כה ועצם-ידי וגו', כמו שהשכיל הרשבים לפרש את עמק-בונת-הכתובים כ"ג מ"ב ט"ג עפ"י דברים ח' ב'—י"ה ולקחת ארבעת-המינים היא לאות-שמחה ועלצון כאמור בסמוך וא"כ ישיבת-סכה לחוד ולקחת ד' המינים לחוד ע' עוד לזה בשו"ת סמן תרכ"ה ובספר עק"י למהר"ע

שער הששים ושבעה. וקבלתנו איפוא אמיתית וברורה מאד ודעת-בתנגרינו בטלה ומבוטלת.
משה יוסף הלבין.

המאבד עצמו לדעת.

מאת ישעיה פובס - פרומי'שלני.

מלכה עומדת במטבח וקוצצת בקופיץ את הכשר העב המונה על דף הקציצה, בשעיניה זולגות דמעות גדולות וחמות. לבה קרוע ומורתח ונפש מלאה פחד והלחלה לא מפני אימת יום הדין הגדול והנורא, יום הכפורים, המשימש ובא, אלא מפני רוע מזלה הקשה. היא אישה קשת-רוח, דוויה וסחופה ולבה שכור מצער גדול-בנים. יששה ילדה לבעלה וארבעה מהם מתו ר"ל בילדותם. ההורים האומללים לא החשו פשפשו במעשיהם שאילו ברביים, דרישו בנשים מלחשות וקוסמות בקלפים, העניקו ביד רחבה לכל עני ואביון ונדבו סכומים הגונים לכל דבר שכצדקה. הוא נסע להאישה, ישהיה ארוסתו בימי הרפו וקבל ממנה בעד כסף מלא מהילה וסליחה גמורה על שהותר הקישר בנייהם בשעתו — ודי נעתר, ונתן להם זרע של קימא, ושני הבנים הנותרים גדלו כשני שתילי זתים, ובשבת אהרי שבוועות הגיע הכבוד לבר מצוה ואהיו הקטן התחיל ללמוד חומש.

פחד פחדה האם לעשות פומבי לשמחתה, פשוט משום עין רעה, אך האב עמד על דעתו ועשה סעודת מצוה ביד השמחה הטובה עליו: ברה גדולה לעשירים וארוחה לעניים, הוי' מתן בסתר והי' פעמים הי' ככרי להם, וכל העירה צהלה ושמחה, אך כמו נשבע השמן לקים מה שנאמר אחרית ישמה תוגה, באה מגורת האם, האסון, אשר הרגיש לכה למפרע, קרה, בנה אשר הפליא את כל הקרואים בדרשתו היפה, ואשר צבט לו הרב בעצמו בלחיו והבטיחהו, ישיה מורה הוראה בישראל, בנה הכהור מחמל נפשה, לא הוציא את הרשו, כיוט חס אחד כחדש תמוז הלך לרחוק בנהר ומבע.

ומכיון שחיששה האם לעין רע, וראתה באספקלריא המאירה את האסון כטרם בא לעולם, היה האב מאשים את עצמה כי הוא הסיב כנפיש בנה, כרי היה לו ועל זד היה מוכן ומוזמן להישבע בנקיטת הפיץ, כי אך עין רעה שלטה בו וע"כ מת במיתה משונה והמופה, שלא בדרך כל הארץ.

מלכה רואה את מעשה בעלה והוא עצוב ומדוכדך מאד ומיום ליום תגדל עליו המרה השחורה. דבריו מעטים ומעשיו הפוכים, שעה או שעתים הוא יכל לשבת על מקום אחד בלי נוע כשאצבעותיו לשות פת לחם רכה ועינו מביטות בחלל האוויר בלי ראות כל מאומה, וכאשר יקראוהו כישמו באותה שעה יתעורר בהלחלה כמו מתרדמה, יש אשר יגער בכנו הסטנטן היחודי המתרפק עליו ויש אשר יתקדקו בלי סבה נכונה אל לבה ימטיר עליו גישם נשיקות ויקרא: הוי בני בני! יתמן שלי, יתמן שלי!...

רבשעי! מה הוא יש? רק זרות ותהפוכות! הלא אבותיו היים וקיימים עד מאה ועשרים שנה ורק אהיו מת! או שמא...? נורא הרעיון! אך אי-אפשר כישום אופן!... אך זאת הוא רואה בעליל, כי איזו מחשבה זרה מנקרת במחו של בעלה כיתושו של אותו הרשע בעל הרמס הברזל וצפרני הנחשת... הוא מתגעגע על בנה רוצה לבא במהיצתו אבל בודאי לא לאלתר, אלא לאהר מאה ועשרים שנה. הוא איש תם וישר וחס ושלוש שתכנס בו רוח שטות לקפד את פתיל חיתו בידים, היא בעצמה קראה בספר "צאינה וראינה" או "קב הישר", כי המאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא, וראיה לדבר שהלא קבורת חמור יקבר, מאחורי גדר בית-הקברות אצל הביב, ומשה בעלה מאמין באלקי אמן, ולבו רד עם אל ולא יעשה נבלה בישראל ובניה לדורות — לאלמן אותה וליתם את בנו יחידו ולגרום להם חרפת עולם ופסול במשפחה לא... לא...!

אבל מה תעשה להפיג את צערו ולנחמחו מיגונו?... הוי מה אומללה היא ומסכנה כל ימי חייה! לא די שהיא אם שכולה ונחס יסתר מעיניה עוד היא צריכה לחבל תהכולות אך לנחם אותו, רוחה היא מלאה שמתון והיא מוכרחה להטיף נמפי תנחומים ללבו הפצוע, הוי, כמה היא אינה יכולה לסכול איך הוא

יושב בראש מורד ומסתכל בעינים זועפות מפיקות יאוש, אין דבר מענינה שומע באדישות את הכל ולוחץ את שפתיו אחת לאחת ושותמ... ומכמו! אימה היא להפגש בכבט הזה, המלא יגון קודר, הדוקר ונוקב עד תהום הנפש! כמו רמץ בעיניו, ושכרירי אור עפעפו לוחמות כלפידים, אלו היה יכול לככות, אז היה מקיל את משא יגונו בדמעות, אבל לא! מתת רדמעות נתנה רק לאשה ולא לאיש, היא כאשר לבה מלא, נפשה כואבת ומוחה יחשב להתפקע מגדל הצער אז תפתחנה ארכות עיניה ואגרי מים מפכים וזורמים ירכבו את האיש העצורה בקרבה וירוה לה.

מלכה החליטה לשים עין צופיה על הליבור בעלה ומיום ליום גדל החשד והפחד. משה אינו עוסק עוד בהווית העולם הזה, כי-אם בעולם הבא ישנה תמיד, בשנתו הוא צועק ומוזין לדון את הפמליא של מעלה ובהקיץ הוא מדבר אל עצמו ומלים מקומעות, שקרמה אינה הפחידו והרעישו את כל מורשי לבה. תמיד היה הוא יהודי כשר וחסיד בכל מעשיו ובעת האחרונה חסידותו מגעת לידי פרישות, הוא מקדש ומטהר את עצמו שלא כדרכו, הוא התכוננה בו מעשים אשר לא עשה לפניו, בשעת ברכת המזון הוא מסיר את הסכין מעל השלחן או טומנהו תחת המפה. המעשה הזה הפתיעה והגבירה את החשד בעיניה. עד שאלתה אמר לה, כי החסידים הראשונים נהגו לעשות כן, פן ידקרו את עצמם מתוך יאושם על הורבן ביהמ"ק, בהגיעם אל "ובנה ירושלם". התירוץ הזה היה כפחם ללהב, היא הבינה רק אחת, כי יכל איש למרוף נפישו בכפו מתוך צער ויאוש, ונפשה סלרה בהילה ולבה התכוין מפהר.

כשבועים לפני ראש השנה הביא משה הביתה בד לבן ודק, לתפור לו קיטל. בפעם הראשונה אהרי מות בנו רחף שהוק קל על שפתיו ודומה שהוא שבע רצון, בהנאה מרובה הפליא לאזני אשתו את מין הבר שהוא המוכחר שבמוכחרים, והעיר דרך אנב, שמאותה התיכה עצמה לקה תכריכים רכנו, מלכה כמעט התעלפה מחרדת נפשה וגערה על זרותו מלה תמיד על פצעי לבכה.

— ומה כל הרעיש? הלא אנהנו צריכים להתכונן לכוא אלינו, כי הוא אלינו עוד לא ישוב...

רבשעי! מה הוא רומז בזה? מי ישמע דבורים כאלו? מי זה אינו יודע, כי סוף כל אדם למות, אך לענות את נפשו בלי הרף ולזכור יום המיתה בכל רגע — זהו מעשה שגוען, מעשה טרוף הרעת! מלכה מחכת כפיה ביאוש ושוקעת במחשבות: מילא כי יעזב אותה לאנחות, אפס על מי יעזב את בנו הקטן... גם היא היתה בוחרת מות מהיים, לולא בר במנה זה, המקשר אותה אל החיים הללו בעל כרחה, היא רוצה לגדלו לתורה, לחפה ולמעשים טובים, ולראות נחת וגדולה ביונק הרך והיחיד הזה! מה מתוק הוא לאמו! ואיך הוא מפליא בלמודו! מה נאה ניבו וברור מטבאו! מדי שבת בשבת יבחן אותו אביו בפרשת השבוע, והאם יושבת ממולו ו"שואבת" תענוג בעינים מלאות דמעות. לבה פחד ורחב והתפללה בלחש: הלואי לארך ימים!

בשבת האחרונה כמעט יצאה נפשה מפלצות. משה דיקן הוא ומקפיד מאד, שיקרא הילד "עברי" בהונן, ובכל פעם אהרי בחינת החומש הוא בוחן אותו בקריאה, בשבת ההיא ישב הכן לפני אביו וקרא בפרשת האזינו, הוא מתרגם ומבאר כל מלה ומלה בקול ברור וצלול והאם שומעת וכולעת כל הברה בהרדת קרש ולא במטה, כי-אם בשמן מרפא יערוף לקח בנה על לבה הפצוע. היא ממחרת אל הארון, להביא פירות, יש ותופונים, לכבד את המלטה, אשר בא עם בנה, היא ישבה והנה בעלה בוחנהו בקריאה, היא מטה אזנה לשמוע וזעה קרה כסתה את מצחה, וכמו נים נתק בלבה: בנה קורא את — "הקדישי"...

אל כל פנה שפנתה האישה האומללה, ראתה אותות מדבאי הנפיש. בעלה היה קם מדי יום כיוטו בככר השכם וקרא תהלים, מעמדות ושערי ציון ולאחרונה היה מעיין בספר "מעבר יבוק". הספר הזה היה מטיל על מלכה אימה ופלצות, היא ידעה, כי בספר הנורא הזה משתמשים רק חולים מסוככים, והנה גם בעלה בעצם ימי עלומיו מכיט בספר האיום הזה!... הוי גדול כים שכרה!...

היום, יום שלפני ערב היום הקדוש, היתה מלכה נרעשת ונפעמת עד מאד. בלילה באשמורה האחרונה קמה לסליחות, הרעישה את עזרת הנשים בקול בכיתה והתמוגגה בדמעות. אהרי תפלת הצבור הלכה אל בית הקברות, למד את ה"שדה", הוא קושרת הוט אל המצבה הקיצונה וסוכבת את בית העלמין בשחפקת מתגוללת בידה והחוט הולך ומתארך, לא רחוק מקבר בנה עמדה פתאום תחתיה כמו נטועה במסמרים, היא רואה את בעלה המשתטה על הגל, חובט ראשו בקרקע ומתפלל בקול, הוא מכקס סליחה מכנו על שבא לבלבל אותו בהווית העולם הזה בשנה הראשונה למותו, מספר לו, כי הוא מתגעגע עליו עד בלות הנפיש, ומכין עצמו, שגם הוא בא יבא אליו בקרוב, מלכה ישמעה בפירושו את עצם הדברים, אשר אמר אליה זה לא כבר: "אנהנו נלך אליו והוא אלינו לא ישוב!..."

הך, הך... מלכה מהפכת את הכישר הקצוץ, אשר התרחב על דף הקציצה ומקבצת אותו בקופיץ אשר בידה לכרי אחד ושנה וקוצצת אותו באופן מיכני הדק היטב, אין לה פנאי... כל משא עבודת הבית עליה, והיא זריזה ומקדימה להבין היום את הכל ליום מחר, את הליבוט הממולאות כבשה, את המרק ואת הפרפראות, הוא צריכה להבין גם ארוחה הגונה לבעלה הצם היום, כי אכילת עיו"ב נחשבת בתענית והוא כאלו צם הפסקה של שלשת ימים רצופים.

בעלה מעסיק את מחה בלי היסח הדעת, היא מוכרחה לדבר אתו הפעם דברים ברורים, להוציא את הסוד הבטום והנורא מלבו ולראות עד כמה אומללה היא, מוטב לראות בהיר ממשש באפלה, מוב לראות את הסכנה הצפויה פנים אל פנים מלהרגיש דבר נורא מרחף באויר בלי דעת מהו... מי יודע? שמא תוכל לקדם את פני הרעה?... אולי יתעישש בעלה, והיא תוכל, אם לא לרפא את פצעי לבנו האנושי, אבל להעלות עליו קרום דק כל שהוא, לבל יהא שוות דם, היא לא תחשה, היום תציק לו ותכריח אותו לגלות לה את כל לבו.

היום רה, השימש שקעה והלילה אתה בלי ראות, מלכה הרליקה את העישית והביאה את ה"כפרות" הביתה, תרנגולת אחת ושני תרנגולים קטן וגדול, שניהם לבנים כשלג, הגדול לבעלה והקטן לבנה, דמעות התגלגלו בעיניה, בכל ישנה מתמעט מספרם, אישתקד קנתה ארבע כפרות...

הדלת סככה על צירה ומשה בא, וכטרם היה ראשו ורובו בבית, ספר לאישתו כמו בתרועת נצהוק, כי השמש הבטיחהו להעמיד את נר הנשמה שלו על העמוד בנגד השיץ, מלכה הרגישה כמו דקירה בלבה, נר הנשמה... השתא הוסיפה עוד חוט על פתילתו... היא הכליגה סערת רוחה והאיצה באישה ל"הכות" כפרה. — אבל...

— מה אבל? — יבכה מלכה בכני מהניק — הלא צערך צערי ואתה הולך קדורנית ומסתיר בחוכך איזה סוד נורא.

— למה לי היים?... — התחיל משה מגמגמ, ומלכה הפסיקתהו כאמצע ביללה: — אל-לי לי! אתה הולך למות, ואנה אני באה?... ובנך... בנך השה התמים הזה!... — אלקים אבי יומים ודין אלמנות! — אמר משה בתמימות, — אלקים עמך משה!... מי שמע בזאת, כי יהודי כשר יאבד את עצמו לדעת... — חס ושלום! לא כהיוב הלילה, אלא בשלילה, כישב ואל תעשה... — מה?! מה המעשה אשר תעשה?... — לא אעשה כלום, כי אם — לא, אכה בפרה!"

היהודים בקורדיסטן.

במקומות היותר רחוקים בתורסיה של אזיה, עומדת עיר קורדיסטנית אחת ושמה סולימניה, שבה נמצאת עדה עברית בת אלף נפש. לפני זמן רב היתה בעיר קרדג עדה יהודית חשובה בת ארבע-מאות משפחה, אך במשך שלשים השנה האחרונות, כאשר הריכו

יעקב עלענבערג

מאורשים בתשרי תרע"א

הוסיאטין סמרינוב

נברך במז"ט ובנטיט מעמקי לכבנו את גיסי מר יעקב עלענבערג ואת כלתו מ' בלהה נעמעל לארוסם. שמעון גאנץ ורעיתו — הוסיאטין.

אנודת "עבירה בראדויץ מברכת את מזכירה מר אלקנה קארנבליטה לארוסיו עם חעלטה שרה ראזענקראנץ מטלוסטני בכמוז"ט.

הנני מכרך במז"ט את מר אלקנה קארנבליטה לארוסיו עם מרת שרה ראזענקראנץ מטלוסטני.

יוסף מרגליות — ראדויץ.

הריני מכרך מרחוק מעמק לבי ברכת שנה טובה וגמטיט את כל חברי ומכירי בגליצ'א וביוחד הביבי בכיימיט. יצחק בן מרדכי ישמורם — ניו-יורק.

זאב ווייך ורעיתו ביאגילניצה מברכים את כל קרוביהם ודו"ט לראשית השנה בנטיט ובשנת פדות מאושרה. כרטיסים לא שלחנו ותודה וברכה לאלה שכבודנו בכאלה.

ברכת שנה טובה לכל אהובינו וידידנו וגמטיט. אבא רינדער ורעיתו — אישעיעטשקא.

את כל מכירינו וידידנו וקרובינו אנו מברכים לישנה החדשה בברכת גמטיט ובשנה טובה ומתוקה.

מישה פוקס ורעיתו — קורנא.

בכפלים אני מביע במז"ט וברכת גמטיט לדידי ורעי מר דוד יורמאן מבוטשאטש לארוסו עם מ' עמל העלער בכורזאנוב. מ"ט להוריו.

צבי אר"י בומערמאן — בוטשאטש.

הריני מכרך את אהי המושלם מר דוד ואת כלתו מ' עמל העלער לארוסו במז"ט וברכת שנה טובה. מנדל יורמאן — בוטשאטש.

מעמקי לבני אברך את רעי יקירי מר דוד יורמאן לארוסו במז"ט. שלום לעוו — בוטשאטש.

מעמקי לבי אביע במז"ט לרעי מנוער המושלם החרף מר שמעון ב"ן ישענידער בקראקא במז"ט. מ"ט להוריו. יהושע ב"ן ישטרנגלניץ — קריניץ.

מקרב לבנו וגרנשי אהבה וידידות אנו מברכים במז"ט את ידידנו מר מנדל לעזער בגרוב לארוסו את מ' לאה קוואראט בקראקא. מ"ט להוריו.

אפרים לייבעל, ישראל פערלכערנער — גרוב. במז"ט אברך את ידידי מר צבי אייבמאן לארוסו עם מ' חנה ישווארצוואלד. ז' ישע זיסמאן — גרודק.

אביע במז"ט לדידי החביב מר צבי אייבמאן לארוסו.

מישה פערנקל הצעיר — גרודק.

ברוב גיל ואהבה נברך במז"ט את רענו מר צבי אייבמאן לארוסו. אברהם זיסמאן, נתן פעלל.

במז"ט אברך את ביד מ' גיטל קירשבוים לארוסו עם מר יצחק פרופר בדינוב. מ"ט להוריה ובנטיט.

י. ל. וויינרעב — ברנוב.

זו פרחים אנו מנישים במז"ט לאהותנו מ' גיטל לארוסה. מ"ט להורינו היקרים.

האחים קירשבוים — ברנוב.

ברנשי גיל וחבה הנני מביע ברכת מ"ט מעומק לבי לדידי ורעי מר אברהם ישפערלינג מעיר חדש לארוסו עם מ' פ. פעלד מוויטליץ.

מישה עהרענפרינד — ראדאָבאָנצע.

לכל קרובי. ידידי ומכירי שכרובני בקרבות לראש השנה הנני משיב כזה תודה וברכת גמטיט.

מנדל ב"ן — קראקא.

אונזערען פאמיליען עמפעהלען וויר

דיא קאלינער ציכונרע זויפ'ים בעסטע.

היהודים הקורדיסטנים היו יכולים להיות מאושרים מאד, לולא נרדפו מצד ה"אגאם" וה"שיחים" המפלים את חתתם עליהם, והשולטים בארץ שלטון בלתי-מוגבל. זולת "השם" אין להטמטלה המקומית כל השפעה על נתיניה. מושלי הארץ הם האגאם וכידיהם מופקדים כל תושבי המקום. השכמים החטאויעדים מטתערים על שירות נוסעים גדולות ובוזזים את רכושם וקנינם ואין מי שימחה בידם. פעמים לאימעטות שלחה הטמטלה לקראתם נדודים חלוצים ומזוינים, אך בכל זאת לא יכלו להם... בסולימנייה מושלם ארבעה אגאם וכל אגה מושל על חלק אחד ממשפחות היהודים העומדים תחת "חסות" הוא, חסות העולה ליהודים במחיר עצום מאד... היהודים אינם מחויבים לשלם להאגאם מס שנתי קבוע, אבל בימי החגים והמועדים של יהודים או לא-יהודים, מחויבים הם לשלוח להאגאם "מתנות" בשוה כסף. אם ישלח האגה לקנות דבר מה מיהודי, הכחירה ביד הקונה אם לשלם או לא בעד הסחורה. והיהודי האמלל נזהר מלהוציא אף הגה מפיו, כי בנפשו הוא... כל יהודי השב ממסעו יהיה עשיר או עני, סוחר או חנוני פשוט, מחויב לתת להאגה חלק מסוים מסכום הכסף שהביא עמו בתור שכר הנסיעה, שהיתה לו במטחה ושלא אונה לו כל רע... והיהודי נכנע לפקודות המושל ברצונו או שלא ברצונו.

הננבות בבתי היהודים בלילה הן מקרים תדירים נכבים לרב מזוינים מכף יגלם ועד קדקדם, באים אל בית יהודי, שוכרים את דלתו וגונבים כל מה שנמצא שם, במנוחה ובשקט גמור, כאילו נכנסים הם בכתיבה... והמישפחה האמללה שרויה בצער וכיגון ולא תוכל לזהו זה כל-שהוא ולנהם אף נהימה קלה. והיא מרגישה עוד את עצמה מאושרת כשהיה נצולים. לפני שנתיים בערך נגנבו הישמיים של בית-דנסת בלילה ולמחרתו נמכרו בשוק לעין השמש. היהודים הכירו מיד את הישמיים, ידעו מי היו הגנבים, אולם, אף איש אחד לא העיז למהא נגדם, כי באמת על מי יתאוננו? לפני מי יגישו את מחאותיהם? הלא הגנבים וההמסנים הם הם אנשי האגאם המושלים בעיר כרצונם ואינם מתחשבים במעשיהם כלל עם פקודות חמותצרה.

אם איזה "כיי" היה רוצה למכר את אחותו היה מוכר גם את היהודים יגרו באהוה!... ומי היה יכול לקבול נגד ה"כיי" העושח זאת אין ספק כי היה מתחייב בנפשו...

אז, האמת להגיד, שכל זה היה נהוג בזמן השלטון הקודם וכשנפלה עריצותו ישג עכדול-חלד נכרעה גם תקיפתם של האגאם במקצת. אומרים אנו "במקצת", יען כי לא נמחו עוד כליל אותם הרישמים המדכאים ואותח ההנהגה הפרועה והכבדית. הכרות המשמר החישמאי ישנה קצת את המצב. והיהודים החלו לפוש מעקת צוריהם...

בימי האחרונים תפיש מושל העיר טוסול את ארבעת האגאם שמשלו על סולימנייה, אך המושל נפתה לדבריהם וישחררם... אחד מהם נהרג על-ידי ההמון ויתרם שבו לעירם. כשנודע הדבר להטמטלה המרכוית דחתה את מושל טוסול ממשרתו ותפקד על הפרקה הצבאית אשר בכנדה, לחכין מספר גדול של פרישים אורבים, למען הכריע את החטאויעדים.

וכשיבוא הקץ לעריצות של הישמיים והאגאם האכזרים ויכרע כחם של הישכמים הכבדים העושים שמות גוראות של תושבי המקום, אין ספק שאחינו היהודים יחוננו אותו היום ביום תשועה לישראל!

"החרות"

השכמים החרריים את ערי קורדיסטן, נאבדה העיר הזאת כליל ורוב היהודים נמלטו לעיר סולימנייה. מצב אחינו אלה בשפל המדרגה ומעורר חמלה. עשרות מהם רובלים בכפרים בסביבות העיר וגורלם רע ומר, כי גאלצים הם לעבד עבודה קשה על הרים וברשים, שבהם שולטים החרריים שלטון בלתי-מוגבל, אך ככיו כבר התרגלו למצבם זה ודי להם במה שהם חיים... בסולימנייה יש עשרים יהודים מוכרי תכשיטים ושלשה חטים. הראשונים עובדים בעבודות-כסף; אצערות, טבעות, נזמי-אף וכדומה. מספר הסוחרים היהודים עולה משישים עד שמונים, שלכל אחד מהם יש הון מאלף עד שלשת אלפים פרנק. מסחרם הוא כתבואה, ארנים ובתוצאות רארין, שמכייאים לכנדה ולכפרי הסביבה, אך על-פי הרוב הם נגזלים כאמצע הדרך, מצד ה"אגאם" ואנשיהם המוצצים את דמם כעלוקה ועושקים אותם באכזריות פראית. רובע היהודים מברל מאותו של המושלטים בקולוטטר אחד. תוך חצר ארובה ומוקפה בקיר גבוהה מאד, בנוים כל הכתים כלבנים ובמין המר יכש. הכתים האלה הם בני קומה אחת בת שנים או חמשה חדרים, ישגניהם בנוים בגזרות-עין דקות מאד. בימות החרף חזק הקר מאד ושלג רב יורד על הארץ ובקין, שובכים התושבים מחוץ לבתם מפני תקיפות החם...

בחדריהם אין כל זכר לרהיטים, ישיבתם היא על שמיחים או מחצלאות ארוכות, אכילתם היא פשוטה וגסה וכל בני המשפחה אוכלים יחד מתוך קערה גדולה בלי כף ומולג. על-פי רוב אוכלים הם ארו וירקות שונות מבושלות במים לבד. הגברים הם כריאים וחזקים ומבנה גום איתן. תלבשתם דומה לאותה של יהודי כנדה. אך הנשים יוצאות אל הרחוב מעומפות במין כתנת ארוכה, שעליה חוגרות אזור משובין בכסף ופניהן מכוסות כמו ביתר הארצות הערכיות. כל הנשים, מבלי הבדל, חובשות על ראשן מין תרכוש קצר מלא מטבעות-כסף, תלבשת זו נהוגה גם אצל הילדות הקטנות, מחמש שנים והלאה וככל שנה ושנה מוסיפות על התרכוש שורה שלמה של מטבעות עד יום הנשאן. אולם בארץ יוצאות הנשים היהודיות בפנים גלויים ורק לפני המושלטים מתכסות בצעיף ובכלל יוצאות הן מכתיהן לפעמים רחוקות מאד, רוב העלמות הצעירות מתנשאות בשנת המיו לחיהן וכתהארשן אין הרשות לארושיהן לראותן עד יום כלותהן, כמו שנהוג בכנדה. לעדה היהודית בסולימנייה יש שני בתי-בנסת ותלמוד-תורה אחד. המורים יושבים על שמיח צר וארוך והתלמידים יושבים הן בקין והן בחרף, על הארץ. התלמידים משלמים כ"א שני גרוש לחדש והמורה מלמדם תפלה, פרישה וקצת כאור בהשפה הכשדית, שהיא השפה המדוברת בפי יהודי סולימנייה. רובע היהודים בסולימנייה נשמר בלידה על-ידי חמטרה עצמה. הבנסות העדה הן מנדכות שונות להתית ומחמם המושל על חכבשים: אשר על כל כבש ישחוט גובים קראן אחד (תשעים פרושות), שמישתלם חציו לקפת העדה וחציו להישמש בעד נקור הבשר (כי הנשים אינן יודעות לנקר). ההכנסה השנתית של העדה עולה לאלף פרנק, בהם מחזיקים את בתי-הבנסת ומשחדים את האגאם למען יתנו להם מנוחה...

המסים המושלים על העדה היהודית הם: כפר עבודת הצבא (בחל עמקריה) העולה בס"ה לשישים לירה לשנה ומס-הסוחרים (תמות), הנגבה לפי ערך הסוחרים מחמשה עד עשרה גרוש לשנה. שני המסים האלה משתלמים כמועדם ומוכן שלא נשאר כל חוב על צואר העדה.

האמפריא פאמפא

צו שורע און צו בעשאַל

אין אלע פארנען און ברעטען פון די נענעלד נעישטעט מארקען Feniks אוו טעקעט קיינמאל נישט אויסמיטע האפנאלאין שארש נישטלעס לערע, און גליצערין-פאפאטא, לע-יערש די **כעמישע פאבריק** **GH. J. FEJERBAUM** Kraków, Bonifatska 5.

כ"י אבנארטע פון 100 דויענד פער נאכנארטען מעפארטע אפערטע, ליעפערונג פראמפטי, יעלעלע בערדענונג צו פולשטע עופרדענדעווייט נאראאריט, מוספערן פון 40 העלער אריקען, טלאך-אנפערטען און ברעטענע ששערט נעוויט.

נאך נייע דא נעווערניץ

אויסצויקונגבאן

וואַסקאָפּ

נייע נעווערניץ ווילקע 3 יעקוויטע מאראציע, ווא אונד ראטע אונד דאפפער-דאפפער קרישט, אויך און קעניטע, טעקעווערניץ אונד אלעס צוואנגען

נור 5 קראַנען

צו בעזיערען פון נאכנארטע **S. BRANDES KRAKÓW,** B. Joesowicza 7.

מורד דניץ

שישטיש כתי ספר עכרים דריש לכת הספר הולושטובי, לשת אל: **NAFTALI SIEGEL** Leiter der hebr. Schule Zloczów.

10 Kronen täglich!

kann jedermann auf leichte Weise verdienen. Senden Sie Ihre Adresse nur auf einer Postkarte an die Firma Jak. König, Wien VIII 3 - Postamt 6c

כה דהתרא עדיף!

כל החפץ לגלח הזקן בהתר ולא באסור יקנה ממני את אבק-הגלוח החדש

EXCELLENT

כשמו כן הוא, טוב ויפה וריחו נעים ומועיל לגלוח הזקן ברנעים אחרים עצהו"ש. הירא דבר ה' יוצא כזה ידי הובת המקום וי"ח הבריות. מהיר תכה אחת כתר וחצי. שתי תבות ישי כתרם וחצי. ע"י נאכנאחמע לא ישולח. כתוכתי עתה.

MOSES KATZ

JERUSALEM, Palästina,

Poste restante

לפנים היה מושבי בלנדון.

אינען שו"ב

מיט צייגניספען פאן רבנים יראים, ניכט עלטער וויא 30 יאהרע זוכט דיא חברה מהזיקי הדת אין אנטווערפען. זיך צו ווענדען אין

Dr. Wolff, Hoptand 43 Antwerpen.

יצא לאור

פירוש על משלי לרבנו יונה גרונדי על פי כתב-יד אקספורד עם מבוא על קורות ימי חי המחבר והערות ומראי מקומות מאת ד"ר אברהם לעווענטהאל, רב בהמבורג.

מהיר 4 מארקס, לשלוח כמקום ע"פ האדרסה

Rabbiner Dr. Löwenthal
Grindelallee 79 Hamburg 13

הסתדרות אמנה. (KREDIT-UNION)

סניף חדש בקראקא רחוב גראדוקא 32

המשרה פתוח בכל יום משעה 9 עד 1 לפני הצהרים ומן 3 עד 6 אחר-צ. בשבת ויו"ט סגור.

תכלית מוסד הבנק הזה ישל אגודת-שותפים גדולה היא להרים המצב הכלכלי של יהודי גליציה במתן הלואות כזול, תמיכת כל התאמצות להסתדר, המתגלה באיזה מקצוע כלכלי, וביחוד כיסוד מחסוני תעשייה ואגודות כלכלה מכל המינים ועזרה בדרך בנקים מרכזים כמפעלי עסקים של סוחרים ובעלי מלאכה יהודים.

הננו מומינים את אחינו בכל מקום שהם, לקנות מניותינו בנות 25 כתרם.

ולהפקיד אצלנו פקדונות כסף

נגד 4 אחוזים ממאה עסקא.

הנהגת הקרדיט-אויגוון

ספר נפלא
Cudowny Samouczek
Wunderbuch
zum Selbst-Unterricht der deutsch. Sprache
in zwei Sprachen (polnisch-deutsch)
vorgetragen von
JOSEF SAS JAWORSKI
Gymnasial-Oberlehrer
und **MAJER LAUB**
bekanntes Pedagog.
Bis heute 2 Teile gedruckt zu je 32
grosse Seiten.
Preis 50 Heller pr. 1 Teil
auch Briefmarken werden angenommen.
Bei Postsendungen 10 h. mehr.
Zu bekommen bei Majer Laub Krakau,
Gazowa 8 u. bei J. S. Jaworski, Krakau
Straszewskiego 4. II.
Hier habt Ihr Gelegenheit, auf eine ungewöhnlich leichte Art die deutsche Sprache im besten Sinne des Wortes, zu erlernen.

לתקון ספרים

בבית מסחרי הגדול נמכרים קונטרסים בודדים מכל הש"ס

דפוס דאָס בוילנא, טבל נסכת אוכל לטכור את עשרת הקונטרסים הראשונים. כל אחר מהזיק די דפוס, סחור כל קונטרס עשרים העלער מלכד הפארמא, כן יש לי בבית מסחרי הגדול כל מיני ספרים טבל הדפוסים. הכל בכריכות טובות וחזקות למיניהם. קונים פרטים וס"ס יפנו נא אלי בדרישותיהם. ואמלא הפצם על צד היותר טוב. גם נמצא אצלי "ברוינע שאפלעדער" בשביל בורכי ספרים. סחור קילוגרם 6.50 כתרם

SALOMON NEUMANN
Buchhandlung Tarnow

יצאו לאור שני ספרים:

"המישור"

להבין את כל המקראות קשי ההבנה שבכתבי הקודש כפשוטם ממש, במקום שלא עמדו הפשטנים הראשונים או האחרונים על הפשט הנכון.

"אשכולות הגפן"

שירים על כל תנ"ך.

סאת

יצחק זאב כהנא (י"ד)

מחיר כ"א 2 K. שניהם יחד 350 עם המשלוח. להשיגם אצל המחבר:
I. W. Kahane Kozowa (Galizien)

הריני מתכבד להודיע כי מכתבי הוראתי שכבר העמידו אלפי תלמידים, הודעים את השפה העברית על בריה

הולכים עתה ונדפסים בשפת הוראה יהודית

ובמשך הזמן היותר קצר יהיו כל שלשים ושנים המכתבים נדפסים.

אפשר כבר עתה להזמין את הנדפסים ושום איש לא ימצא מעצור בלמודו, כי העבודה עשויה בזריזות גדולה ואוכל למלאות את חפץ כל איש. המכתבים נדפסים בהדור נפלא: בתבנית גדולה, בדפוס משובח ועל נייר יפה. המכבר את המכתבים האוטוגרפים על פני הנדפסים יוכל להזמין גם להבא. ממכתבי הוראה לשפה העברית בשפת הוראה אשכנזית יש לי לע"ע רק אוטוגרפים. (דפוס אבן).

מהיר כל מיני המכתבים שבידי בין של הנדפסים ובין של האוטוגרפים, בין בשפת הוראה יהודית ובין בשפת הוראה אשכנזית יהיה מעתה רק **כתר למכתב** ושלושה הלרים בשביל הפורטא. מי שחפץ להיות בטוח שלא יאבדו המכתבים בדרך, יזמין מיד ארבעה מכתבים ויוסף עוד 35 הלר (ס"ה 4.35) ויקבלם בב"א באחריות, כי זולת זאת איני מסבל עלי אחריות המשלוח. משמונה מכתבים ומעלה דמי הפורטא באחריות עלי.

המחיר לחותמים על קומפלט שלם של ל"ב המכתבים ומשלמים את כל

המחיר למפרע רק

ששה ועשרים כתר

לחותמים למחצה, לשליש ולרביע לא תנתן הנחה.

"כמו עד עתה כן גם להבא אעמד עם תלמידי במו"מ, לבאר להם כל דבר קשה ולהגיה את בחינותיהם.

את המכתבים יהיה אפשר להשיג גם אצל מוכרי הספרים, וגם לקונים אצל מו"ס לא תאבד זכותם להציע לפני את שאלותיהם, ולשלוח לי את בחינותיהם. אפס שיהיה עליהם להביא אשראה נדפסת ממוכר הספרים שקנו אצלה (בידי מוה"ם תמצאנה אשראות כאלה). אין כל הנהגה מן המחיר מלבד לאלה המשלמים למפרע בעד קומפלט שלם כאמור. למו"ס ינתן רבט לפי גדל כמות ההזמנה.

S. WALKOWSKI KRAKAU, (Miodowa 16) Postfach 119.

טאפעלטרױבען

אללערפֿיניסטע דעסערט סארטען זיסס.
 נראָסבערג, טעגליך פֿריש פּאָס שטאַט
 5 קילאָ קאַלילי גראַנען — 3 בענענהאַניג.
 פֿיניסטע קוואַליטעט 5 קילאָ קר. 9.50
 L. ALTNEU, Versecz 15, Ungarn.

האַמעל ורעסטוראַציאַן כּשר
 לבע"ב יהודים של
שלום אהרן ראזענטאל
 בלבוב, רחוב רועזניצקא 13
 טעלעפאן נ"ו 1314

VERLASSLICH ORTH.
כשר RESTAURANT
 des JACOB PINKAS
 WIEN II., Lilienbrunnng. 9.
 nach dem Grand Hotel National, Romania
 u. Russie.
 דעפערענצען: הרב הגאון מוה"ר ישעי' פירסט מי
 רב דשופשיל ווען.

מוֹרָה
 המשמשה זה כבר בב"ס עברי והודעה
 את הקי הפדגוגיה על בורים מבקשת
 משרה. לפנות אל
EFRAIM KRESSEL, KOSSÓW

המצאה הרישה
 ספר טוב לבתי ספר ולחדרים
המדריך בשפת כתבי הקדש
 הלוא הוא המפתח לתניך ולגנזי הלשון.

דרך חדשה ילמוד וללמד כל שרשי תניך
 בתשע מאות פסקים, וכל ספורי תניך
 בלשון המקרא בקצרה, עם כל המצות
 ויסודי הדת, ועם רשימת המלים, לוחות
 לנשיות השמות והפעלים ותרגילים רבים
 (הטוב לכל לומד קדוק) הכל בועתקה
 אישכנאית צחה וגליון לחנוכי קדוק.
 מחיר חוב'א בטר אחה, עם פארטא K. 1.20
 ע"י נאכנאחמע K. 1.50 — להשיגו אצל
 המחבר

J. L. RABINWICZ, Religionslehrer
 Boskowitz (Mähren).
 פראספעקט וכתבי תעודה סאני שם אשלה
 לכל דורש הפשי.

איך זוכע איינען טיכטיגען
בוכבינדער געהילפען
 פיר פיינע יידישע ארבייטען דער אין
 פרעסס אונד האנדלערגאלדונג גוט
 פראקטיצירט איזט. דער פאסטען איזט
 דויערנד, געהאלטס אנשפריכע ערבייטעט
DAWID NADLER, Buchbinder
 Maramarossziget (Ungarn).

גאַראַנטירט
עכטען הימבערזאפט
 ליעפרט בילליגסט
M. SCHANKER, PODGÓRZE
 דעפערענצענט דער "קארפאטיא פרווויגול".
 אָבער אונגאַרן.

Wyd.: Naftali Hof
 S. M. Laser
 Odpowiedzialny redaktor: S. M. Laser.
 Drukiem M. Lenkowicza w Krakowie.
 Bożego Ciała 22.

כשרה זערכווארען פאבריק

A. Finkelstein, Lemberg, Gofuchowskipl. 2.

ליעפערט אלע סארטען זערכווארען, בעסטע כשרה דעליקאטעסע. די פאבריק איזט
 לויט דען מאדערנסטען בעהעלפען אינגערעריכטעט, ווי עלעקטרישע קראפט א.ו.וו.
 אונד ערציגט נור פרימא-ווארע
 בהכשר הרה"ג ר' משה באב"ד האב"ד פה.

Erstes und Grösstes
Gramophonhaus
JOSEF WECHSLER
 Engros & Endetail
 Lemberg, Sykstuska 2. Krakau, Grodzka 71.
 געניערדאלפערטער דער גראמאפאן אקציען געוועלשאפט
 מיט סארקע, שרייבענדער זנגער
 געסעסעס לאגער פאלישער, דייטשער, העברעאישער אונד
 יורישער פלאטען מיט סארקע זנגער לי.
 20.000 פלאטען ערסטגרעסטער קינסטלער
 שטעטס אס לאגער-
 רעפראטורסילע אונד ווערקשטעטע אס אָרטע בעסטע אומטויש-
 בעדינגונגען. — פרוווקאטלאַגע גראמאס אונד פראנקא.
 לעסבערג, טעלעפאן II 2033
 קראקוי, טעלעפאן 461

הבירה היחידה ברוסיה
 של פריים עבריים והתנאים
 הוא בבת-מסחר הפריים של:
L. FORTGANG, Krakau
 הקמתו: 2-3 ספקיות העבריה
 2-4 ספקיות ההתנאים
 20-25: תל-תל-תל-תל
 לקיים תנאי.

M. Gutwirth, Bochnia
 liefert Knochenmehl und
 Thomasmehl in jeder
 Gehaltstage zu sehr billigen
 Preisen.

לעזען אונד מערקען
 דיא דענקבאר בעסטען שאנצען צור ערלאנגונג איינער הייראטס-אויס-
 שטאטונג לויט גרעסע דער זיך פערטעהרענדען מיטגליעדערצאהל, בעטעט דער
Wohlfahrtsverein z. Heiratsausstattung jüd. Mädchen
in Tarnów
 דרעזעלבע האט וואָהרענד דער קורצען צייט זיינעס בעשטאנדעס צירקא 20.000
 קראנען אויף הייראטסאויסשטאטונג בעצאהל. עט צור זיכערונג דער הייראטס-
 אויסשטאטונג לאנגערצאהלענדער מיטגליעדער איינען אייזערנען פאנד גענרינדעט.
 אויף וואונש ווערדען פאן דער קאנצלליא בערנהארדינערגאסע 1
 אויסקינסטע אונד דרוקסארטען ערטיילט.

Prawdziwe Schichta Mydło
 z marką „Jeleń“
 prasowane jest tak:

Schicht

Główna fabryka **Jerzy Schicht T. A.**
 ... firmy ...
 znajduje się w **Aussig, w Czechach.**
 Fabryki filialne istnieją w **Wiedniu, w Mor.**
Ostrawie i w Ringelshain w Czechach.
 Jest to wyłącznie **austryackie** przedsię-
 biorstwo, pracujące wyłącznie **austryackim**
 kapitałem i **właścicielami są Austriacy.**

Buchführung
 Korrespondenz
 Schenkschrift
 Kaufm Rechnen
 Kontor-Praxis
 Erlernen Sie
 leichtlich vom
 besten Buchrevisor
F. Simon.
 Altes Bldg. U
 Berlin W.62. 13

Verlangen Sie
 gratis
 Probelektion

Kronen 5000 Verdienst

zahle dem Jenigen, der nachweist, dass meine
 Wunder-Kollektion
300 Stück für nur Kron. 5.90
 nicht ein Gelegenheitskauf ist u. z.

1 echt schweizer Syst. Ros-
 kopf-Pat. Remont-, Taschen-
 Uhr genau gehend und punktl.
 regul. mit schriftlich 3-jähriger
 Fabrikgarantie, 1 amerik. Gold-
 double Panzerkette, 2 amerik.
 Golddouble Fingerringen (für
 Herr u. Dame) 1 engl. vergol-
 detes Garnitur bestehend aus
 Manschetten, Kragen, u. Brust-
 knöpfe, 1 amerik. Taschenset
 1 eleg. Seidenkravatte Farbe u. Muster laut Wunsch,
 neuest. Façon, 1 pracht. Kravattennadel mit Simfif-
 Brillant, 1 reiz. Damenbroche letzte Neuheit, 1 nützl.
 Reise-Toilette-Garnitur, 1 eleg. echt Lederportemonai
 1 Par amerik. Boutons mit imit. Edelsteine, 1 Salon-
 Album schönsten Ansichten der Welt, 1 pracht. Hals-
 oder Haar-Collier von echt orientalische Perlen
 5 Indische Wahraager Teufel zerstreut jede Gesell-
 schaft u. noch 250 Stück div. Gegenstände in jedem
 Hause nützl. u. unentbehr. sind. Gratis—Alles zusam-
 men mit der eleg. System Roskopf-Pat. Taschenuhr
 welche allein das Doppelte werth'ist, kostet nur Kron.
 5.90 — Zu beziehen per Nachnahme durch

S. Urbach's Weltversandhaus
 Krakau, Nr. 15
 N. B. Bei Abnahme von 2 Packete wird 1 engl.
 Rasiermesser oder 6 Stück Taschentücher gratis bei-
 gegeben—Für Nichtpassendes Geld sofort retour.

יודישער פאלקסקאלענדער

זעכצענטער יאהרגאנג

מיט פאָלגענדען אינהאלט:
אינפארמאטיווער טייל:
 א) לוח לשנת תרע"א. ב) מנהגים סכל השנה.
 ג) שמעספּעל-מאריא. ד) פאָסט. ה) טעלעגראַפ.
 ו) יודישע אדוואַקאטען אין גאליציען. ז) יודישע
 ערציען אין גאליציען.

ליטעראטור און לעבען:
 א) גרשם באדער: סענשען און לעבען (טיפען
 און געשטאלטען). ב) דר. היים זושטלאוסקי:
 געטער און רעליגיאנען. ג) סאקס נאָרדוי: הערצל
 און זיין בעדייטונג (מיט 2 בילדער). ד) יהואש:
 די קעניגין פון שבא (געדיכטע). ה) ראובן פאהן:
 אויף פרעסדער ערד (א קאראטיש מעשה'לע).
 ו) ג. ב. ביליו (א בלעטעל זכרונות). ז) סאיר
 הארטנינער: עסמא (געדיכטע). ח) משה פערנהאף:
 ליעבע (צוויי סקיצען). ט) צבי שפייער: די
 רעפארם פון אונזער בינהען. י) דוד קלינגהאפער:
 דאָס אלטע הויז. יא) יעקב סעסטעל: אין דער
 פרעסד, אין יאָד, פערלאזט, (געדיכטע). יב)
 י. ווינלען: דר. היינריך גאבעל (באדאקטעריסטיק)
 יג) יעקב ליפשיטץ: צווישען נאכט און טאָג.
 יד) ג. ב.: פון ליטעראטור און לעבען.

פרייז 70 העלער.
 בריעפסאדקען פון אלע לענדער ווערען אָנגענומען.
 אדרעסע:
GUSTAV BADER, LEMBERG
 Pełtewna 13.

הגימנאזיום הריאלי היהודי
 בסמאָראַזינעטץ.
 לבית-הספר התבונה הזה, יש כל זכות
 ויפוי-כה של בהים התיכונים של הממשלה
 בכל עניני חול. החנוך העברי רחב ועמוק
 בכל מקצועות התהויה: תניך עם רש"י,
 נמרא עם תוס', שלחן-ערוך, תולדות היהודים
 וכתב ולשון עברית. בשבתות וי"ט סגור
 בימים. מנהל למורי הקדש הוא ההיג
 מו"ח משה רוד גראס, לפניס רב בלוצערן,
 גיסו של מיסר ביה"ס הרה"ג דר. יונג
 באונג. ברוד. כחדש מאי נפתחה מחלקת
 ההכנסה לנסיון הכניסה, בלי נסיון הכניסה
 לא יקובל תלמיד לכן נחויף להיות מן
 המקדמים.
Verwaltung des jüd. Privat-Realgymnasiums
 Storożynetz (Bukowina).